

Kiia Kuittinen

Mira Niemeläinen

AKTIVITEETTIPAKETTI MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN LAPSEN SUOMEN KIELEN KEHITYKSEN TUEKSI

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Marraskuu 2013

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

		Opinnäytetyön päivämäärä 5.11.2013
Tekijä(t) Kuittinen Kiia ja Niemeläinen Mira		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi (AMK)
Nimeke Aktiviteettipaketti maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen kehityksen tueksi		
Tiivistelmä Opinnäytetyömme tavoitteena oli koota erään mikkeliläisen päiväkodin maahanmuuttajataustaisille lapsille suunnattu suomen kielen oppimista edistävä kokonaisuus. Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyi kielen kehitystä tukeva aktiviteettipaketti. Aktiviteettipaketti käsittää 12 kansiota, joiden aiheet ovat suoraan lasten arkielämästä tai muuten heille tarpeellisia. Eri aihepiireihin on koottu erilaisia aktiviteetteja, kuten leikkejä, lauluja, pelejä ja taiteellista ilmaisua vaativia tehtäviä, jotka tukevat kielenkehityksen lisäksi myös muita kehityksen osa-alueita. Paketista tuli innostava ja monipuolinen kokonaisuus, joka kehitti lasten sanavarastoa. Pakettia voidaan käyttää sekä lasten että aikuisten kanssa suomen kielen tasosta riippumatta. Maahanmuuttajataustaisen lasten määrä päiväkodeissa kasvaa yhtä nopeasti kuin maahanmuuttajien määrä Suomessa. Tämän vuoksi päiväkotien tulee kiinnittää huomiota entistä enemmän toimintansa suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Erityisesti maahanmuuttajataustaisen lasten kielenkehitys ja sen tukeminen vaativat yhä enemmän huomiota. Suomen kielen oppiminen edistää lasten muuta oppimista ja auttaa osaltaan sopeutumaan uuteen ympäristöön ja kulttuuriin. Avainasemassa lasten suomen kielen oppimiselle ovat päivähoidon työntekijöiden omat asenteet ja ymmärrys toisia kulttuureita kohtaan. Opinnäytetyössämme tarkastelimme monikulttuurista työtä ja varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksessa keskityimme lapsen hyvinvointiin, päivähoidon tehtäviin sekä siihen, mitä hyvältä kasvattajalta vaaditaan. Monikulttuurisuuden levittäytyessä yhä pienempiin kuntiin nousi ajankohtaiseksi aiheeksi tutkia kulttuurien leviämisen vaikutusta myös päiväkodeissa. Maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisen lasten määrän lisääntyessä myös tarve S2-opetukselle kasvaa. S2-opetuksella tarkoitetaan suomen kielen opiskelua toisena kieltä. Päiväkodilla, jolle teimme aktiviteettipaketin, ei juurikaan ollut aiempaa kokemusta maahanmuuttajalapsista eikä näin ollen myöskään tarpeeksi materiaaleja S2-opetukseen. Tämän vuoksi aktiviteettipakettimme tuli heille tarpeeseen. Menetelminä opinnäytetyöprosessissamme käytimme havainnointia ja kyselylomaketta.		
Asiasanat (avainsanat) Maahanmuuttaja, maahanmuuttajataustainen lapsi, varhaiskasvatus, kielenkehitys, monikulttuurinen työ		
Sivumäärä 44+2	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liitteenä Lupakysely vanhemmille ja Arviointilomake lastentarhanopettajalle		
Ohjaavan opettajan nimi Jussila Virve		Opinnäytetyön toimeksiantaja

DESCRIPTION

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Date of the bachelor's thesis 5.11.2013	
Author(s) Kuittinen Kiia & Niemeläinen Mira		Degree programme and option Degree Programme in Social Work Bachelor of Social Services (AMK)	
Name of the bachelor's thesis Activity package for supporting the Finnish language development of immigrant child			
Abstract The purpose of this thesis was to collect an activity package for supporting the Finnish language development of immigrant child to one day-care center in Mikkeli. The outcome of the thesis was the activity package that included 12 folders. Topics of the folders were straight from children's everyday life or otherwise necessary for them. Besides supporting the activities the Finnish language development they also improved other parts of the children's growth and development. Number of children from immigrant background has grown in day-care centers as quickly as the amount of immigrants has grown in Finland. Because of that the day-care centers have to pay more attention to planning, implementation and estimation of the day-care. Especially supporting the language development of immigrant child is important and needs a great deal of attention in Finland. Learning Finnish helps children integrate into new environment and new culture. It also becomes easier to learn other skills in day-care center if a child can speak Finnish. One important thing for the Finnish language development of immigrant child is that day-care center's teachers have right attitudes and they understand differences between Finnish culture and other cultures. The theoretical basis of this thesis was multicultural work and early childhood education. In early childhood education this thesis focused on the welfare of child, assignments of day-care and quality of day care center teachers. This thesis is current because when multiculturalism spreads in Finland it is important to know what kind of effects it has on day-care centers. When multiculturalism increases in day-care centers the need of S2-teachers raises. The day-care center with whom this thesis has made had hardly any experience of immigrant children and because of that they also didn't have enough S2-teaching material. This activity package is very useful for them. The methods in this thesis were observation and questionnaire. S2-teacher = Finnish as a second language teacher.			
Subject headings, (keywords) Immigrant, immigrant child, early childhood education, language development, multicultural work			
Pages 44+2	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices Appendices (2)			
Tutor Jussila Virve		Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	1
2	TAVOITTEET JA TOTEUTUS	3
2.1	Havainnointi	4
2.2	Teoriapohjan kerääminen	5
2.3	Palaute	6
3	VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO.....	7
3.1	Päivähoidon tehtävät	8
3.2	Lapsen hyvinvointi	9
3.3	Kasvattaja varhaiskasvatuksessa	11
4	MONIKULTTUURINEN TYÖ	13
4.1	Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuuden leviäminen	13
4.2	Kieli- ja kulttuurierojen huomioiminen päiväkodin arjessa	15
5	KIELEN KEHITYS JA MONIKIELISYYS.....	16
5.1	Kielen kehitys ikävaiheittain	17
5.2	Kaksi- ja monikielisyys	19
5.3	S2-opetus Suomessa	20
5.4	S2-opetus varhaiskasvatuksessa	21
5.5	Maahanmuuttajan suomen kielen kehitys	22
6	IDEAPAKETIN KOKOAMINEN.....	23
6.1	Lähikehityksen vyöhyke	24
6.2	Aktiviteetit	24
6.3	Aktiviteettien valinta	31
6.3.1	Kortit	32
6.3.2	Keskustelu	33
6.3.3	Musiikki	34
6.3.4	Leikki	35
6.3.5	Taiteellinen ilmaisu	37
6.3.6	Runot ja lorut	38
6.4	Arviointi aktiviteettipaketista	38

7	POHDINTA	40
	LÄHTEET	43

LIITTEET

Lupakysely maahanmuuttajataustaisten lasten vanhemmille
Palautekysely S2-opetukseen tehdystä aktiviteettipaketista

1 JOHDANTO

Viime vuosien aikana maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvanut ja jatkaa edelleen kasvamistaan. Suomalaisessa katukuvassa näkyvä kulttuurien kirjo laajenee muun muassa pakolaisten, paluumuuttajien, adoptoitujen, turvapaikanhakijoiden ja monikulttuuristen uusperheiden myötä. Kaikkia edellä mainittuja ryhmiä voidaan kutsua yhteisellä nimityksellä maahanmuuttajiksi. Sekä maahan- että maastamuuttaminen on suuri muutos ja vaatii sopeutumiskykyä niin itse muuttajilta kuin myös maassa jo asuvilta. Maahanmuuttoprosessi ei tarkoita omasta kulttuurista luopumista vaan oman kulttuurin sulauttamista uuteen kulttuuriin. (Koppinen & Pollari 2001, 9.)

Tilastokeskuksen (2012) mukaan ensimmäisen kerran 2000-luvulla Suomen valtaväestöstä suomen kieltä puhuvien osuus laski alle 90 %. Näin ollen vuonna 2012 muuta kuin suomen kieltä äidinkielenään puhuvia Suomessa asuvia henkilöitä oli koko väestöstä 11,32 %. Suurimmat maahanmuuttajaryhmät olivat vuonna 2012 Suomen naapurimaista Virosta, Venäjältä ja Ruotsista. Suomen kansalaisuuden vuonna 2012 sai yhteensä 9 087 maahanmuuttajaa, joista suurimmat ryhmät olivat venäläiset, somalit, virolaiset sekä afganistanilaiset. Turvapaikanhakijoiden määrät 2000-luvulla ovat vaihdelleet vuosittain noin 1 500 lähes 6 000. Vuonna 2012 turvapaikanhakijoiden määrä oli 3 129. Vuodesta 1973 alkaen Suomeen muuttaneiden pakolaisten määrä on yli 40 000.

Maahanmuuttajien määrän noustessa myös maahanmuuttajataustaisten lasten määrä nousee. Uuteen kotimaahan saapuminen on sekä aikuiselle että lapselle suuri muutos. Lapsi voi kokea muutoksen entistä voimakkaampana, jos hänen kieltään ei ymmärretä ja näin kielellinen vuorovaikutus uusien ihmisten kanssa on mahdotonta. Lapsen kehitykselle maahanmuuttoprosessi voi olla haitallinen: lapsen kehitys voi väliaikaisesti taantua, lapsi saattaa eristäytyä muista tai lapsen käyttäytymisestä voi tulla aggressiivista tai passiivista. Vuorovaikutus vieraskielisen lapsen kanssa vaatii itsensä ja lapsen kulttuurin tuntemista, eläytymiskykyä ja välittämistä. (Alijoki 1998, 33–34.)

Lapsen arkielämässä kieli merkitsee enemmän kuin kansalaisuus, sillä kieli mahdollistaa vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on keskeinen osa kotoutumista,

sillä sen avulla lapsi oppii sosiaalisia ja kulttuurisia tapoja sekä viestintämalleja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 17.) Sekä äidinkielen että uuden vieraan kielen oppiminen perustuu lapsen omiin kokemuksiin. Lapselle voi olla haastavaa sopeutua uuteen kulttuuriympäristöön ja perehtyä uuteen vieraaseen kieleen. Toisten yksilöiden on huomattavan vaikeaa sopeutua uuteen ympäristöön. Toiset taas niin sanotusti voivat ylisopeutua ja jopa yrittää unohtaa alkuperänsä, mikä vaikeuttaa lapsen identiteetin kehittymistä. Myönteisen identiteetin saavuttamiseksi lapsen tulee voida olla ylpeä omasta kulttuuristaustastaan ja tiedostaa omat juurensa. (Alijoki 1998, 34.)

Aiemmin maahanmuuttajataustaisiin lapsiin liittyvien opinnäytetöiden aiheet ovat liittyneet muun muassa lasten identiteetin tukemiseen (Purontaka 2009) ja kaksikieliseen päämäärään (Jaako 2008; Partio 2010). Maahanmuuttajalasten suomen kielen kehitykseen liittyvissä opinnäytetöissä on tutkittu esimerkiksi jonkin tietyn menetelmän, esimerkiksi kielikylvyn (Lundell & Kourio 2009) tai sadutuksen (Jaakkola 2009), vaikutusta kielen kehitykseen. Opinnäytteemme eroaa muista opinnäytetöistä siten, että aktiviteettipaketti on kasattu tiettyä päiväkotia varten ja tietyn lapsiryhmän tarpeet huomioiden. Paketissa ei keskitytä ainoastaan yhteen menetelmään vaan pyritään paitsi kielen kehityksen myös muiden kehityksen osa-alueiden monipuoliseen tukemiseen esimerkiksi leikin ja musiikin avulla.

Maahanmuuttajalasten osuus kyseisessä päiväkodissa on noussut vasta viime vuosien aikana, minkä vuoksi päiväkodilla ei ole ollut varsinaista virallista materiaalia S2-, suomi toisena kielenä, opetukseen. Aiemmin S2-opetuksessa käytetyt materiaalit olivat lastentarhanopettajan kehittämiä kokonaisuuksia ja koottu useista eri teoksista. Yksi tärkeimmistä avuista S2-opetukseen oli Mia Kallioniemen opinnäytetyö ”Niks ja naks, ässä kaks” – Suomi toisena kielenä – opas varhaiskasvatukseen. Päivähoidossa toteutettu kielikerho oli maahanmuuttajataustaisille lapsille hyödyllinen, lisäsi lapsiryhmän yhteisöllisyyttä ja edisti heidän suomen kielen kehitystään. Tämän vuoksi lastentarhanopettaja koki tärkeäksi kielikerhon jatkumisen myös esiopetuksessa. Kielikerhon materiaalit olivat moneen kertaan käytettyjä ja kaipasivat uudistusta. Kuntaliitoksen jälkeen päiväkotia sai käyttöönsä Mikkelin kaupungin S2-opetuksessa käytettyjä materiaaleja. Tämä kuitenkin tapahtui vasta opinnäytetyöprosessimme aikana. Aktiviteettipaketti maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen kehityksen tukemiseksi valikoitui

opinnäytetyömme aiheeksi omien kiinnostuksenkohteiden, eli varhaiskasvatuksen ja maahanmuuttajien, vuoksi.

2 TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Opinnäytetyömme tavoitteena oli koota maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen kehitystä tukeva aktiviteettipaketti eräälle mikkililäiselle päiväkodille. Paketti sisältää erilaisia suomen kielen oppimista tukevia leikkejä, pelejä, lauluja ja luovuutta vaativia aktiviteetteja. Suunnittelimme aktiviteetit siten, että niitä voidaan käyttää niin vasta-alkajien kuin myös kielen kehityksessä pidemmälle edenneiden kanssa.

Idean opinnäytetyöhömme saimme työelämästä. Eräällä mikkililäisellä päiväkodilla oli toive saada opinnäytetyö aiheesta maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen kehitys ja sen tukeminen. Tartuimme haasteeseen ja ajatus muokkautui loppujen lopuksi aktiviteettipaketin muotoon. Asetimme tavoitteeksemme tuottaa työelämälle mahdollisimman monipuolisen kokonaisuuden, joka vastaisi sekä meidän omaa mielenkiintoamme että työelämän toiveita. Työelämäkumppanimme ei juurikaan asettanut suurempia vaatimuksia, joten saimme lähes vapaasti suunnitella mieleisemme kokonaisuuden.

Opinnäytetyöprosessimme alussa varsinainen kohderyhmä, jonka kanssa teimme yhteistyötä, olivat 5-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset lapset. Lapset oli sijoitettu yhteen päiväkodin kotiryhmistä, joka taas ylläpiti lapsille suomi toisena kielenä (S2)-kerhoa. S2-kielikerho kuitenkin lakkasi olemasta opinnäytetyöprosessimme aikana lasten siirtyessä esiopetuksen piiriin. Esiopetuksen käynnistyttyä lapsille kuitenkin aloitettiin uusi S2-kerho. Lasten siirtyessä esiopetusryhmään myös työelämäohjaajamme vaihtui.

Kyseisellä päiväkodilla ei ollut juurikaan aiempaa kokemusta S2-lapsista tai S2-opetuksen toteuttamisesta. S2-opetuksen materiaalit koostuivat lastentarhanopettajan itse kokoamista monisteista ja hänen hyväksi katsomistaan menetelmistä. Apuna maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimisessa hän käytti Mia Kallioniemen opinnäytetyötä ”Niks ja naks, ässä kaks” Suomi toisena kielenä – opas varhaiskasvatukseen –opinnäytetyötä. Tämän lisäksi muita materiaaleja

maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimiseen ei liiemmin löytynyt. Tästä saimme idean koota aktiviteettipaketin, jota päiväkotit voisi hyödyntää S2-lasten kanssa. Tutustuimme kielikerhon käyttämiin materiaaleihin ja lähdimme luomaan uutta materiaalia puhtaalta pöydältä. Kokoamamme aktiviteetit ovat helposti työntekijän toteutettavissa ja nivoutuvat arkipäivän rutiineihin.

Valitsemamme opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä maahanmuuttajat ovat kasvava ryhmä yhteiskunnassamme. Tämän myötä myös maahanmuuttajataustaisten lasten määrä päiväkodeissa kasvaa. Meille tärkeitä asioita opinnäytetyössämme ovat työn ammatillinen hyöty ja merkitys. Olimme molemmat asettaneet tavoitteeksemme suorittaa opintojen ohella lastentarhanopettajan pätevyyden, minkä vuoksi opinnäytetyömme tukee omaa ammatillisuuttamme sekä syventää varhaiskasvatuksen osaamistamme. Työssä yhdistyy meitä molempia kiinnostavat asiakasryhmät eli maahanmuuttajat ja lapset.

Alun perin tarkoituksenamme oli toteuttaa itse paketin aktiviteetteja, havainnoida ja haastatella lapsia työn tuloksista. Keräsimme lasten vanhemmilta luvat lasten kanssa toimimiseen, lasten havainnointiin, haastatteluun ja haastattelujen nauhoittamiseen (liite 1). Opinnäytetyöstä olisi kuitenkin tullut liian laaja, joten keskityimme paketin kokoamiseen ja annoimme sen työelämäkumppanin testattavaksi. Aloitimme opinnäytetyömme toteutuksen vierailemalla lapsiryhmässä, tutustumalla päiväkodin S2-materiaaleihin sekä muuhun teoretietoon. Tutustuimme lapsiin havainnoimalla ja toimimalla heidän kanssaan. Tutustumisen myötä saimme käsityksen heidän suomen kielen tasostaan ja lähtökohdat opinnäytetyöllemme.

2.1 Havainnointi

Havainnoimalla kerätään tietoa ihmisten toiminnasta ja toiminnan tasosta. Havainnoinnilla saadaan välitöntä tietoa sekä yksilöiden, ryhmien että kokonaisten organisaatioiden käyttäytymisestä. Havainnointia voidaan toteuttaa luonnollisessa ympäristössä, esimerkiksi vapaassa leikissä, jolloin tulokset ovat luotettavampia verrattuna esimerkiksi keinotekoisesti järjestettyihin tilanteisiin. Havainnointi toimii hyvin menetelmänä esimerkiksi tutkittaessa vuorovaikutustaitoja tai kielellisiä vaikeuksia. (Hirsjärvi ym. 2010, 212–213.)

Varhaiskasvatuksessa havainnoinnin lähtökohtana on halu kehittyä ymmärtämään lasta. Havainnoijan tulisi olla ennakkoluuloton ja pyyhkiä havainnointia ohjaavat mielikuvat mielestään, jotta tuloksista tulisi mahdollisimman luotettavia. Tulosten tulee perustua vain ja ainoastaan aistinvaraisesti havaittuihin asioihin eikä esimerkiksi niistä tehtyihin tulkintoihin. Havainnointia voidaan toteuttaa joko yksilö- tai ryhmähavainnointina. Yksilöhavainnoinnissa nähdään selkeästi tietyn lapsen taidot, kiinnostuksen kohteet sekä vahvuudet ja vaikeudet. Ryhmähavainnoinnissa kohteena voivat olla niin sanotut suuremmat käsitteet, kuten esimerkiksi sosiaaliset suhteet tai ryhmädynamiikka. Ryhmähavainnoinnin tulosten pohjalta kasvattaja voi arvioida, suunnitella ja toteuttaa erilaisia aktiviteetteja. Esimerkiksi ryhmädynamiikan kohdalla tämä voi tarkoittaa ryhmän toimivuuden parantamista muun muassa pienryhmien avulla.

Havainnoinnin tueksi on suunniteltu erilaisia havainnointilomakkeita. Lomakkeet voivat olla havainnoinnissa joko apuna jäsentelyssä tai vastaavasti hankaloittamassa ja sen myötä heikentämässä tuloksia. (Koivunen 2009, 24–27.) Havainnoinnissa emme käyttäneet varsinaista havainnointilomaketta vaan poimimme havainnoitavien asioiden kokonaisuuden useista lomakkeista ja kirjassimme havaintomme ylös. Havainnoinnissa keskityimme lasten kielelliseen kehitykseen ja heidän vuorovaikutustaitoihinsa. Kiinnitimme huomiota tunteiden ja tarpeiden ilmaisemiseen, puheen selkeyteen, keskusteluun osallistumiseen, annettujen ohjeiden mukaisesti toimimiseen, kuuntelemiseen ja yleisesti suomen kielen tuottamiseen. Näiden havaintojen pohjalta suunnittelimme aktiviteetteja jokaisen lapsen suomen kielen tason huomioiden.

Koivusen mukaan (2009, 27–28) havainnointitulosten avulla voidaan arvioida lapsen yksilöllisen tuen tarve. Havainnoinnin tarkoituksena on saada tietoa lapsen toiminnasta erilaisissa tilanteissa. Tämän pohjalta voidaan suunnitella, toteuttaa sekä arvioida lapsen kehitystä tukevaa toimintaa.

2.2 Teoriapohjan kerääminen

Päiväkodilla vieraillessamme pääsimme tutustumaan esimerkiksi lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin ja heitä koskeviin S2-lomakkeisiin. Näiden tekstien, teoriakirjallisuuden sekä lastentarhanopettajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta

aloitimme aktiviteettien ideoimisen ja kokoamisen. Alusta lähtien oli selvää, että aktiviteettipaketti tulisi sisältämään monipuolisesti eri taitoja harjoittavia tehtäviä. Pääajatuksena kuitenkin oli kielen kehityksen tukeminen. Tahdoimme mahdollistaa lapsille oppimisen heille mielekkäällä tavalla ja osittain myös leikinomaisesti. Sekä lasten kehitystä tukevien aktiviteettien keräämiseksi että oman ammatillisen osaamisen kerryttämiseksi kokosimme aktiviteetit yhdistäen tehdyt havaintomme teorialietoon.

Teoriapohjaan perehtyessämme keskityimme erityisesti lasten kielen kehitykseen ja uuden kielen oppimisen tukemiseen. Lisäksi laajensimme varhaiskasvatustietämystämme ja perehdyimme lasten kehityksen osa-alueisiin ja niiden monipuoliseen tukemiseen. Tärkeän lisän teoriapohjan kokoamiseen toi Mia Kallioniemen (2008) opinnäytetyö ”Niks ja naks, ässä kaks” – Suomi toisena kielenä – opas varhaiskasvatukseen. Kyseistä opinnäytettä käytettiin päiväkodilla osana S2-materiaalia ennen opinnäytetyöprosessimme alkua.

2.3 Palaute

Aktiviteettipaketin valmistuttua veimme sen työelämän käytettäväksi päiväkodille. Lastentarhanopettaja toteutti aktiviteettejamme S2-kerhossa ja arvioi työtämme sekä itse että lapsilta saamansa palautteen mukaisesti. Tämän lisäksi olisimme halunneet pyytää arvioinnin myös alkuperäiseltä työelämäohjaajaltamme. Hänen kanssaan teimme tiivistä yhteistyötä, kävimme S2-materiaaleja läpi ja keskustelimme opinnäytetyöhömmme liittyvistä asioista. Hänellä oli myös enemmän kokemusta maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelystä verrattuna viimeisimpään työelämäohjaajaamme. Arvioinnin saaminen häneltä ei kuitenkaan onnistunut meistä johtumattomista syistä.

Palautteen saaminen kirjoitusprosessin aikana on tärkeää. Muiden näkemykset sisällön merkityksellisyydestä, käsittelyn kokonaisuudeksi rakentumisesta, näkökulmien järkevyydestä sekä vakuuttavan kieliasun piirteistä, kuten täsmällisyydestä, selkeydestä, perustelun lujuudesta, tyylistä tai luettavuudesta nousevat esiin palautteesta. (Hirsjärvi ym. 2010, 49.) Palaute opinnäytetyöprosessimme aikana auttoi meitä eteenpäin. Sekä ohjaavalta opettajalta että työelämäohjaajalta saamamme palautteet auttoivat ongelmatilanteissa ja niiden ylittämässä. Myös muiden

opiskelijoiden näkemykset antoivat uusia näkökulmia työhömmme samalla, kun saimme itse perehtyä heidän töihinsä ja antaa heille palautetta. Palautteen antaminen auttoi osaltaan myös omassa työssämme.

Lopullisen arvioinnin menetelmävaihtoehtoina olivat haastattelumenetelmä ja kyselylomake. Päädyimme kyselylomakkeeseen muun muassa välimatka- ja aikataulusyistä. Kyselylomakkeeseen oli myös helppoa lisätä uudet huomiot ja kommentit jokaisen pidetyn tuokion jälkeen. Kyselylomakkeen kysymykset olivat avoimia, eli aktiviteettipakettia toteuttanut lastentarhanopettaja sai vastata kysymyksiin omin sanoin ja haluamallaan laajuudella.

3 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2013) määritelmän mukaan varhaiskasvatus on hoidosta, kasvatuksesta sekä opetuksesta koostuva kokonaisuus. Lasten eri elämänpiireissä tapahtuvan kasvatuksellisen vuorovaikutuksen tavoite on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista.

Varhaiskasvatuspalveluja voidaan tarjota päivähoidon, esiopetuksen tai avoimen varhaiskasvatuksen muodossa. Päivähoitoa järjestetään päivähoitolain (Finlex 36/1973) määrittelemänä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana ja muunlaisena päivähoitotoimintana. Päivähoitoa voidaan tarjota joko kunnallisena tai yksityisenä palveluna asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Nykyisin tarjolla on myös avointa varhaiskasvatustoimintaa, jota tarjoavat esimerkiksi seurakunnat, järjestöt sekä sairaalat. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Esiopetusta tarjotaan osana varhaiskasvatuksen suunnitelmallista opetus- ja kasvatustyötä. Se perustuu Perusopetuslakiin (Finlex 628/1998) sekä Lakiin perusopetuslain muuttamisesta (Finlex 642/3010). Esiopetus tapahtuu joko vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista tai osana pidennettyä oppivelvollisuutta, esimerkiksi koululyykkäyksen tai ensimmäisenä oppivelvollisuusvuonna tapahtuvan opetuksen myötä. Esiopetus kuuluu sekä sosiaali- ja terveystministeriön että opetusministeriön toimivaltaan. Esiopetusta voidaan järjestää joko päivähoitopaikassa tai koulussa. Mikäli esiopetus järjestetään päivähoitopaikassa, esiopetukseen

sovelletaan myös päivähoitolakia (Finlex 36/1973; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

3.1 Päivähoidon tehtävät

Turvallinen hoitopaikka sekä tasapainoiseen kehitykseen tukeminen ja sen edistäminen ovat päivähoidon perustehtäviä. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan vanhempien toiveita ja vakaumuksia kaikessa kasvatustyössä. Päivähoidossa otetaan myös huomioon lapsen kieli ja kulttuuri. Kunnat vastaavat siitä, että lapsille järjestettävä päivähoito toteutetaan heidän omalla äidinkielellään. Suomessa tämä tarkoittaa sitä, että päivähoitoa tulee järjestää tarvittaessa suomen, ruotsin sekä saamen kielellä. Mikäli lapsen äidinkieli ei ole mikään suomen virallisista kielistä, kasvatuskumppanit tukevat lapsen kieltä ja kulttuuria yhteistyössä kyseisen kulttuurin muiden edustajien kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

Lapsuuden vaaliminen, itseisarvoisen luonteen painottaminen ja lapsen kasvattaminen ihmisenä on tärkeää varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatukselle suunnan antavat sekä yksittäiset kasvatus- ja sisältötavoitteet että niiden pääkäsitteet, kokoavat kasvatuspäämäärät. Päivähoidon tulisi tarjota lapsille eväitä koko elämän ajan jatkuvalla matkalla lapsuudesta aikuisuuteen, ihmiseksi kasvamiseen. Näitä eväitä ovat henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen sekä itsenäisyyden asteittainen lisääminen. (Stakes 2005, 13.) Jotta varhaiskasvatustoiminta olisi sekä lapsen että muiden osapuolien kannalta hyödyllisintä ja toimivinta, tulisi muistaa ottaa huomioon myös kasvatuskumppanuus. Vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteä yhteistyö mahdollistaa lapselle mieluisan ja tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden varhaiskasvatuksessa ja edistää varhaiskasvatuksen päämäärien toteutumista. (Vienola 2011, 163.)

Varhaiskasvatuksen toteuttamista ohjataan sekä kunnan omilla että valtakunnallisilla asiakirjoilla. Valtakunnalliseen ohjaukseen sisältyy lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset, varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Kunnalliseen ohjaukseen taas lasketaan kunnan omat varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategiat, kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelmat ja

esiopetuksen opetussuunnitelma sekä lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen suunnitelma. Valtakunnalliset ja kunnalliset asiakirjat yhdessä muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Varhaiskasvatuksen sisältö tulee rakentua ja toteutua näiden asiakirjojen pohjalta.

3.2 Lapsen hyvinvointi

Ensisijainen ja tärkein tavoite varhaiskasvatuksessa on lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Hyvinvointi antaa lapselle mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Hyvinvoiva lapsi nauttii yhteisestä toimimisesta sekä muiden lasten että kasvattajien kanssa. Lapsi, jolle mahdollistetaan toimiminen vapaasti kiireettömässä sekä turvallisessa ympäristössä, on kiinnostunut ympäristöstään ja suuntaa energiansa leikkiin, oppimiseen sekä arjen toimiin sopivalla haastavuustasolla. (Stakes 2005, 15.)

Perustarpeista huolehtimalla ja terveyttä ja toimintakykyä tarkkailemalla edistetään lapsen hyvinvointia. Yhtenä hyvinvoinnin osana voidaan tarkastella suojelun näkökulmaa. Tämä korostaa terveyden, turvallisuuden, läheisyyden, hyväksynnän, lähiverkoston ja yleisen huolehtimisen riittävyyttä lapsen arjessa. (Kiili 1998, 23.) Tasa-arvoinen kohtelu esimerkiksi sukupuolesta, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustasta tai etnisestä alkuperästä riippumatta ja lapsen kohtaaminen yksilönä sekä tarpeiden, persoonallisuuden että perhekulttuurin osalta on varhaiskasvatuksessa oleellisen tärkeää. Itsensä arvostetuksi ja omana itsenään hyväksytyksi kokeminen sekä kuulluksi ja nähdyksi tuleminen vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa. Kun lapsella on terve itsetunto hän uskaltaa yrittää ja oppii uusia sosiaalisia taitoja. Sosiaalisten taitojen kehittymistä edistää lapsen suhteiden vaaliminen vanhempiin, kasvattajiin ja muihin lapsiin. Erilaisten ihmissuhteiden pysyvyys ja turvallisuus edistävät lapsen hyvinvointia. (Stakes 2005, 15.) Lasten kokemukset sosiaalisista suhteista ja yhteisöön kuulumisesta ovat tärkeä osa lasten hyvinvointia. Lapsen oman ajatusmaailman tavoitteet ja toiveet heijastavat arkielämän kokemuksista. (Törrönen 2001, 28.)

Yksi varhaiskasvatuksen kasvatuspäämääristä on, että lapsi oppii ottamaan huomioon muut ja välittämään toisista. Lapsen myönteinen suhtautuminen itseensä, toisiin ihmisiin, erilaisiin kulttuureihin ja ympäristöihin lisäävät edellytyksiä toimivan yhteiskunnan ja tasa-arvoisen maailman muodostumiselle. Huomioimalla toisia kasvatusyhteisössä koko yhteisön hyvinvointi paranee. (Stakes 2005, 14.) Sosiaaliset suhteet voidaan laskea lapsen yhdeksi tärkeäksi voimavaraksi. Sosiaalisten suhteiden laadulla ja niiden saavutettavuudella on suuri rooli lapsen hyvinvoinnin kannalta. Lapsen tärkeimmät sosiaaliset suhteet ovat perheensisäisiä ja perheiden yhteinen aika on merkityksellistä. (Kiili 1998, 18.) Nykypäivänä koko perheen yhteinen aika on kuitenkin harmittavan vähissä esimerkiksi töistä ja harrastuksista johtuvien seikkojen vuoksi.

Turvallinen ympäristö on lapselle tärkeä asia päivähoidossa. Turvallisessa ympäristössä lapsi uskaltaa yrittää ja oppii omatoimisuutta sekä saa iloa oppimistaan taidoista. Lapsen itsenäisyyden lisääminen varhaiskasvatuksessa edistää lapsen kykyä huolehtia itsestään ja läheisistään sekä tekemään elämäänsä koskevia päätöksiä ja valintoja lapsen omien valmiuksiensa mukaan. Omatoimisuus kehittyy, kun lapsi saa oppia uutta siten, että huolenpito ja turva ovat koko ajan saatavilla. (Stakes 2005, 14.)

Lapsi on synnynnäinen oppija. Hyvinvoiva lapsi on utelias ja halukas oppimaan uutta, hän kertailee ja toistaa oppimiaan asioita. Oppiessaan lapsi käyttää apunaan kaikkia aistejaan ja peilaa opeteltavia taitoja omiin kokemuksiinsa, tuntemuksiinsa ja käsiterakenteisiinsa. Lapsen oppiminen tapahtuu lapsen toimiessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Parhaiten lapsi oppii ollessaan aktiivinen ja kiinnostunut. Toiminnan ollessa lapselle mielekäästä ja merkityksellistä, voi lapsi kokea oppimisen iloa. Lapsen hyvä oppiminen ja myönteinen oppimisasenne perustuvat turvallisiin ihmissuhteisiin. Kasvattajan tulee olla herkkä lapsen tunteille ja emotionaaliselle hyvinvoinnille erityisesti oppimistilanteissa. Kasvattajan tehtävä on luoda ympäristö, jossa lapsi voi itse tehdä aloitteita, valita toimintojaan, tutkia, tehdä johtopäätöksiä ja ilmaista ajatuksiaan. (Stakes 2005, 18.)

Jokaisella lapsella on oma ominainen tapansa toimia. Lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen, esimerkiksi musiikin tai kuvataiteen avulla. Kun lapselle mahdollistetaan hänelle itselleen luontaisin tapa toimia, hänen hyvinvointinsa ja

käsityksensä omasta itsestään vahvistuvat. Mieluisalla tavalla toimiva lapsi voi ilmentää omaa ajatteluaan ja tunteitaan. (Stakes 2005, 20.) Lasten hyvinvointia voidaan parantaa osallistamalla heitä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan lapsen osallisuus on lapsen mukanaoloa määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa häneen itseensä liittyvää toimintaa. Osallisuus tarkoittaa, että lapsi saa tietoa itseään koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuista ja toimenpiteistä sekä niiden perusteluista. Lapsella tulee olla mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin.

Jotta osallisuus voi toteutua, tulee ympäristön antaa siihen mahdollisuudet. Osallisuuden luontevassa toteutumisessa on tärkeää vastavuoroisuus. Päiväkotimaailmassa tämä tarkoittaa sitä, että lasten ja työntekijöiden tulee kuunnella ja kuulla toisiaan, heillä tulee olla yhteinen kieli, aito kiinnostus asiaan ja toisiaan kohtaan sekä mahdollisuus saada vertaistukea. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.)

Osallisuuden mahdollistaminen on luottamuksen osoittamista lapsia kohtaan. Osallisuuden avulla lapset voivat kehittää omaa osaamistaan ja osoittaa omaa kyvykkyyttään yhteisössä. Osallisuuden toteutumisessa on monia myönteisiä merkityksiä. Lapsen metakognitiiviset taidot eli kyvyt ajatella omaa ajatteluaan, käsitys omasta itsestä, itseluottamus ja yhteisessä tarvittavat taidot vahvistuvat. Osallisuuden avulla lapsi saa kokemuksen hänen mielipiteidensä arvostamisesta ja kuulluksi tulemisesta. (Turja 2012, 41.)

3.3 Kasvattaja varhaiskasvatuksessa

Ammattitaitoinen henkilöstö on varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara. Sekä koko kasvatusyhteisön että jokaisen yksittäisen kasvattajan vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus takaavat laadukkaan varhaiskasvatuksen. Yhteiskunnan määrittelemien asiakirjojen ja yhteisesti sovittujen arvojen ja toimintatapojen noudattaminen on pohja varhaiskasvatushenkilöstön muodostamalle moniammatilliselle kasvattajayhteisölle. Tämä kasvattajayhteisö rakentaa yhteistä toimintakulttuuria neuvottelemalla arvoista ja toimintatavoista. Kasvattajayhteisön jokaisen jäsenen tulisi tiedostaa oma roolinsa kasvattajana ja omaan kasvattajuuteensa vaikuttavat arvot ja eettiset periaatteet. Kasvattajan tietoinen toimiminen eettisesti ja ammatillisesti kestävien

toimintaperiaatteiden mukaan edellyttää oman työn pohtimista ja arviointia. (Stakes 2005, 16.)

Stakesin (2005, 16–17) mukaan kasvattajan tulee olla sitoutunut ja herkkä sekä kykenevä reagoimaan lapsen tarpeisiin ja tunteisiin. Kasvattajat edesauttavat hyvän ilmapiirin muodostumista lasten ja aikuisten yhteisössä sekä vaalivat kasvatussuhteiden jatkuvuutta. Kasvattajien tulee työskennellä kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti, mikä tarkoittaa muun muassa lapsen, lapsen vanhempien ja toisten kasvattajien kokemusten ja mielipiteiden kunnioittamista.

Kasvattajan tulee muistaa, että lapset ovat yksilöitä ja heidän oppimistavoissaan on eroja. Opetustilanteista tulisi luoda rauhallisia ja lapselle on tärkeää tulla kuulluksi. Lapset sijoitellaan istumaan siten, että jokaisella on mahdollisuus katsekontaktiin aikuisen kanssa. Lapsille on myös tärkeää saada itse valita leikkikaverinsa, vaikka jokaisen tulisi voida toimia kaikkien kanssa. Pienryhmätoiminta sekä kahdenkeskiset hetket aikuisen kanssa innostavat lasta osallistumaan ja yhteiseen vuorovaikutukseen. Rohkaisu voi olla avainasemassa kaikkeen oppimiseen, oli sitten kyse kielellisistä tai motorisista taidoista. Puheen tukena voidaan käyttää kuvia tai muita apuvälineitä ja on hyvä tarkistaa, että lapset ovat varmasti ymmärtäneet halutun viestin. Myös oman työn arviointi on kasvattajalle tärkeä osa työtä. Arviointia voidaan toteuttaa sekä yksin että yhdessä muiden ammattilaisten kanssa. (Kallioniemi 2008, 6–7.)

Edellä mainitut asiat korostuvat erityisesti jos lapsiryhmässä on maahanmuuttajataustaisia lapsia. Heidän kanssaan tulee huomioida lisäksi lapsen kielen ja kulttuurin hyväksyminen. Samalla kun tuetaan lapsen omaa äidinkieltä, lasta rohkaistaan käyttämään myös suomea. Monet maahanmuuttajalapsen lapset voivat olla alkuun hyvinkin hiljaisia, tämä ei kuitenkaan tarkoita passiivisuutta vaan he rakentavat uutta kielijärjestelmää kuuntelemalla aktiivisesti. Lapsen sanavaraston kehittymiseksi arkiset asiat ovat loistavia oppimismahdollisuuksia. Näissä arkisissa tilanteissa nimeäminen ja toistaminen, esimerkiksi pukeutumis- tai ruokailutilanteissa, auttavat lasta oppimaan uusia hyödyllisiä sanoja. Maahanmuuttajalasten kanssa toimiessa tulee muistaa erityisen selkeä ja hyvä suomen kieli. Puhuesssa tulee korostaa tärkeitä sanoja ja muodostaa lyhyitä ja selkeitä lauseita, erityisesti uusien käsitteiden kanssa. Eleiden, ilmeiden sekä äänenpainojen lisäksi tulee huomioida, ettei puheen

nopeus ole liian nopea. Mikäli lapsen suomen kielen taso on vielä alkeellinen, tulee kasvattajan käyttää mahdollisimman yksinkertaista sanastoa ja laajentaa sitä lapsen kehitystason mukaisesti. Jos lapsi kommunikoi esimerkiksi kuvien avulla, voi kasvattaja toistaa lapsen viestin puhumalla. Lapsen virheisiin ei tule takertua, vaan toistaa tarvittaessa oikea sanamuoto. Tärkeintä on antaa lapselle tarpeeksi aikaa yksilölliseen oppimiseen ja uusien asioiden sisäistämiseen. (Kallioniemi 2008, 6–7.)

Lastentarhanopettajana toimiminen vaatii korkeakoulutasoisen pohjakoulutuksen. Koulutus voi olla joko lastentarhanopettajan, varhaiskasvatukseen keskittyneen kasvatustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinto, sosiaalisopettajan tai sosionomin (AMK) koulutus (Lastentarhanopettajaliitto). Lastentarhanopettajan ammatilliseen osaamiseen liittyy olennaisena osana valmius kehittää omaa työtään ja työtapojaan. Erilaisilla lisäopinnoilla voidaan täydentää aiempaa osaamista. Esimerkiksi erityispedagogiikan opintojen jälkeen lastentarhanopettajalla on asiantuntemusta toimia myös erityislastentarhanopettajana, eli ELTO:na. (Lastentarhanopettajaliitto 2005, 8–12.)

4 MONIKULTTUURINEN TYÖ

”Lapseni luokalla puhuttiin seitsemää eri kieltä. Joinakin iltoina laskin, että olohuoneemme sohvalla lojui lapsia viidestä eri kansallisuudesta ja ainakin muutamasta eri maailmankatsomuksesta. Kaikki erinomaisen hyvin kasvatettuja, ajattelevia ja suloisia ... Monikulttuurisen koulun lapset oppivat luontevasti ennakkoluulottomuutta, ihmissuhdetaitoja ja maailmankansalaisuutta – mikä sen tarpeellisempaa!”

(Özcan 2011.)

4.1 Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuuden leviäminen

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan eri perustein maasta toiseen muuttavia henkilöitä, jotka elävät pysyvästi tai väliaikaisesti maassa, jossa eivät ole syntyneet, mutta ovat luoneet sinne sosiaalisia suhteita. Maahanmuuttajia ovat paluumuuttajat, pakolaiset, siirtolaiset sekä turvapaikanhakijat. Paluumuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, jolla itsellään, hänen vanhemmallaan tai isovanhemmallaan on suomalainen syntyperä.

Pakolainen on henkilö, joka on joutunut vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyihin yhteiskunnallisiin ryhmiin kuulumisen tai poliittisten mielipiteiden vuoksi ja tästä syystä joutunut poistumaan kotimaastaan. Pakolaisstatuksen saaminen edellyttää Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun eli UNHCR:n päätöksen henkilön asemasta pakolaisena. Pakolaisaseman voi saada myös turvapaikanhakijana, eli hakemalla suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Pakolaisasema kuitenkin varmistuu vasta siinä vaiheessa, kun valtio on myöntää henkilölle turvapaikan. Se, voiko oleskeluluvan saada jollain muulla perusteella, tutkitaan ja ratkaistaan turvapaikkamenettelyn yhteydessä. Siirtolaiseksi kutsutaan maahanmuuttajaa, jonka tarkoituksena on muuttaa pysyvästi maahan hankkiakseen sieltä toimeentulonsa. Siirtolaisiksi voidaan kutsua sekä maahanmuuttajia että maastamuuttajia. (Maahanmuuttovirasto.)

Maahanmuuttajien kotouttaminen on Suomen virallisen maahanmuuttopolitiikan päätavoite. Kotouttamisella pyritään tilanteeseen, jossa maahanmuuttajat ovat tasavertaisia jäseniä yhteiskunnassa. Tavoitteena on, että maahanmuuttajilla olisi valtaväestön kanssa samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet kunnan ja valtion palveluihin sekä heidän tasavertainen osallistumisensa yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen sekä sosiaaliseen elämään. (Paavola & Talib 2010, 29–32.)

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa (Lapsiasiavaltuutettu) lapsen oikeudet määritellään koskemaan kaikkia maailman lapsia. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus elää ”ilman minkäänlaista lapseen tai hänen vanhempiansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua”. Lapsen oikeuksien sopimuksen kantavia periaatteita ovat kaikenlaisen syrjimyksen kieltäminen ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään, täysipainoinen kehittyminen ja lapsen mielipiteen huomioiminen. Maahanmuuttajalapsen varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon kunnioituksen edistäminen lapsen vanhempia, omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja kohtaan. Lisäksi kasvatuskumppanien tulee huomioida kunnioitus lapsen synnyinmaan kansallisia arvoja sekä omastaan poikkeavia kulttuureja kohtaan. (Eerola-Pennanen 2011, 233.)

4.2 Kieli- ja kulttuurierojen huomioiminen päiväkodin arjessa

Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus on koko ajan Suomessa kasvava ilmiö. Monikulttuurisuus on levinnyt myös lasten maailmaan. Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä päiväkodeissa nousee sitä mukaa, kun maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvaa. Suomen näkökulmasta eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset ovat lapsia, jotka ovat saamelaisia, romaneja, viittomakielisiä tai maahanmuuttajataustaisia. Näihin kulttuurivähemmistöihin kuuluville lapsille tulisi suoda mahdollisuus kasvaa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Näiden lasten varhaiskasvatus tulee järjestää niin, että lapsi on osa ryhmää ja hänen sosiaalisia kontaktejaan tuetaan aivan kuten muidenkin lasten osalta. (Stakes 2005, 39–41.)

Varhaiskasvatus perustuu yleisiin varhaiskasvatuksen tavoitteisiin ja siinä tulee ottaa huomioon lapsen kulttuurinen tausta ja äidinkieli. Suomalaisen varhaiskasvatuksen lähtökohtana on tyttöjen ja poikien välinen tasa-arvo, vaikka sukupuolten asemat eivät olekaan samat eri kulttuureissa. Hyvä kulttuurinen ymmärrys on avainasemassa varhaiskasvatuksen toteutuksessa, jotta erilaisten perheiden lasten tarpeet ja vanhempien osoittaman kasvatustavoitteet voidaan käsitellä tasavertaisesti ja vastavuoroisesti henkilöstön ja vanhempien kesken. (Stakes 2005, 39–41.)

Arvostus lapsen omaan kulttuuriin, sen elämäntapoihin ja historiaan tulee näkyä varhaiskasvatuksen arjessa. Kulttuuriperinteen jatkumista ja lapsen mahdollisuutta ilmentää omaa kulttuuriaan tuetaan yhdessä lapsen vanhempien ja eri kulttuuriyhteisöjen kanssa. Näin voidaan tukea lapsen oman identiteetin vahvistumista. Perheellä on ensisijainen vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä. (Stakes 2005, 39–41.) Äidinkieli on lapsen tunnekieli, joka mahdollistaa lapsen ja vanhemman välisen tunnesiteen muodostumisen. Tämä tunneside antaa pohjan muun muassa myöhemmin tarvittaville ihmissuhdetaidoille. Oman äidinkielen hallitseminen perustaa lapsen kielellisen kyvyn ja sen myötä edistää uuden kielen oppimista. (Alijoki 1998, 35.) Myös varhaiskasvatuksessa lasta rohkaistaan oman äidinkielen käyttöön ja sitä tuetaan äidinkielisestä kasvuympäristöstä saadun tiedon ja osaamisen tuomien mahdollisuuksien mukaan. (Stakes 2005, 39–41.)

Päiväkodin sisäistä kulttuurista ymmärrystä voidaan lisätä esimerkiksi laulujen, leikkien, tarinoiden ja esineiden avulla. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää, että maahanmuuttajataustaisen lapsen kotimaasta kerrotaan myös muille lapsille. Tämä nostaa vähemmistökulttuurin arvoa sekä muiden lasten että lapsen itsensä silmissä. Lapsen kokemus siitä, että hänen kulttuuristaan ollaan kiinnostuneita ja hänen alkuperäänsä arvostetaan edistää lapsen hyvinvointia ja terveen identiteetin muodostumista. Lapselle on tärkeää myös se, ettei hänen tarvitse hävetä omaa erilaisuuttaan vaan hänet hyväksytään omana itsenään. (Alijoki 1998, 35.)

Monet tutkijat ovat todenneet, että vähemmistökielisen lapsen tulisi varhaislapsuudessaan saada mahdollisimman paljon tukea omalle äidinkielelleen. Alkuopetusta tulisi tarjota vähemmistökielisessä päiväkodissa lapsen omalla äidinkielellä. Käytännössä tämä ei usein toteudu, sillä resurssit ovat rajallisia. Päivähoidon tavoitteena on ollut saada työntekijöikseen lapsen äidinkieltä ymmärtäviä henkilöitä ja yhdistää samaa kieltä puhuvia lapsia samaan ryhmään. (Alijoki 1998, 35.)

Varhaiskasvatus mahdollistaa eri kieli- ja kulttuuritaustaiselle lapselle suomen tai ruotsin kielen oppimisen luonnollisissa tilanteissa, esimerkiksi toisten lasten kanssa leikkiessä. Luonnollisten tilanteiden lisäksi lapsi tarvitsee myös järjestelmällistä ohjausta kielen oppimiseen ja käyttöön. Lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan yhdessä vanhempien kanssa lapsen kielen ja kulttuurin tukemisesta.

Maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa työskennellessä suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja periaatteista tiedottaminen ja keskustelu ovat erityisen tärkeitä. Edistääkseen toiminnallista kaksikielisyyttä, tulee varhaiskasvatushenkilöstön tukea lapsen suomen kielen omaksumista ja kertoa vanhemmille oman äidinkielen kehittämisen merkityksestä ja keinoista. Näin myös varhaiskasvatus edistää lapsen ja perheen kotiutumista Suomeen. (Stakes 2005, 39–41.)

5 KIELEN KEHITYS JA MONIKIELISYYS

”Pidetäänkö teillä mattoja lattialla? – Ei, ne pysyvät pitämättäkin.”

”Eikö Matti ole poika? Miten Matti mahtuu kukkaroon?”

(Pollari & Koppinen 2011, 136–137.)

Ihmisillä on synnynnäinen tarve olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Vuorovaikutuskokemusten karttuminen alkaa heti syntymästä. Varhaisista hetkistä lähtien vauva rakentaa mielessään käsitystä vuorovaikutuksesta ja yhteisistä hetkistä. Vauva viestii omia tarpeitaan ja tunteitaan, joihin aikuinen vastaa. Vuorovaikutus aikuisen ja vauvan välillä luo vauvalle perusturvallisuuden tunteita sekä kehittää tunteiden ja tarkkaavaisuuden säätelyä. Vanhemman reagoiminen lapsensa viesteihin rohkaisee lasta kommunikoidaan myös jatkossa. (Papunet 2007, 4–5.) Varhaiset vastavuoroiset vuorovaikutustilanteet antavat pohjan vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Vuorovaikutus helpottuu oleellisesti kielen kehityksen myötä.

5.1 Kielen kehitys ikävaiheittain

Ihmisen kielen kehittyminen alkaa jo sikiövaiheessa, kun hän kuulee kohdussa erilaisia ääniä, esimerkiksi äitinsä puhetta, ja on siten kosketuksissa kieleen. Lapsi prosessoi kieltä aktiivisesti ja sisäinen kielioppi kehittyy ja aktivoituu jo ennen kuin hän oppii puhumaan. Lapsen kieli kehittyy vaiheittain ikävuosien mukaan. Jokainen lapsi on kuitenkin yksilö, eikä puheen kehitys etene kaikilla samaan tahtiin. Tämä voi ilmetä eri lapsilla erityisesti ensimmäisien vuosien aikana kertyneen sanavaraston laajuutena. (Pollari & Koppinen 2011, 129–130.)

Lapsi ymmärtää kieltä ja viestintää jo ennen kuin pystyy sitä itse tuottamaan. Lapsen sanavarasto karttuu jatkuvasti ja esimerkiksi erilaisissa hoitotilanteissa lapselle puhelemisella on suuri merkitys passiivisen sanavaraston kasvamiseen. Ensimmäinen puoli vuotta lapsen elämässä on vahvaa kieleen suuntautumisen aikaa. Silloin on tärkeää puhua lapselle korostetusti ja käyttäen paljon esimerkiksi erilaisia äänenpainoja. Usein toistuvat sanat ja tavut tarttuvat lapsen korvaan, mikä edesauttaa tulevaa puheen muodostamista. Lapselle tulee antaa mahdollisuus myös hiljaisuuteen. Jatkuva monen äänen päällekkäisyys ja kova meteli voi häiritä lapsen kielellistä suuntautumista ja heijastua myöhempään elämään esimerkiksi levottomuutena. Lapsen hahmottamiskyvyn kannalta on tärkeää, että lapsi voi keskittyä yhden ihmisen puheeseen kerrallaan. (Pollari & Koppinen 2011, 129–130.)

Sanavaraston kehittyminen saa pohjan lapsen ensimmäisenä elinvuotena. Noin puolivuotiaana lapsi hallitsee noin puolet suomen kielen konsonanteista ja kehitys etenee esikouluikään saakka, jolloin äänteistö on lapsella kehittynyt jo lähes täydelliseksi. (Pollari & Koppinen 2011, 131.) Lapsen ensimmäiset viestintäkeinot ovat erilaiset ääntelyt ja itku, joka saa erilaisia muotoja jo ensimmäisten elinkuukausien aikana. Ääntelystä tulee lapsen tapa yrittää vaikuttaa hoitajansa käyttäytymiseen ja ääntely muuttuu sosiaaliseksi käyttäytymiseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi. (Leiwo 1986, 73.) Ilmaisukeinoinaan lapsi käyttää olemuskieltään eli ilmeitä, eleitä, toimintoja ja erilaisia äänenpainoja, joihin aikuinen vastaa olemuskieleen yhdistetyllä puheella. Lapsen jokeltelusta tulee vähitellen yhä vivahteikkaampaa ja sen seasta voi erottaa jo tavuja. Tavuista alkaa muodostua pikku hiljaa sanoja ja noin viidenkymmenen sanan sisäistämisen tienoilla alkaa niin sanottu sanapyrähdys, jonka aikana sanavarasto karttuu nopeasti. (Papunet 2007, 8.) Lapsen halu hallita ympäristöään sekä osallistua sosiaalisiin vuorovaikutustilanteisiin aikuisten ja lasten kanssa aktivoi sanojen oppimista ja puheen kehittymistä. Osa lapsista toteuttaa niin sanottua tuottamisstrategiaa. Tuottamisstrategiassa lapsi kokeilee aktiivisesti sanojen merkityksiä puheellaan ja ymmärretyksi tultuaan rohkaistuu kokeilemaan aina vain uusia ja taas uusia sanoja. Osalla lapsista puheen kehittyminen aktivoituu vasta siinä vaiheessa, kun lapsi on itse varma osaamisestaan. Tätä kutsutaan ymmärtämisstrategiaksi. Myöhemmin alkanut puheen tuottaminen ei kuitenkaan tarkoita välttämättä puheen kehityksen viivästymistä vaan on merkki yksilöllisestä kehityksestä. (Pollari & Koppinen 2011, 132.)

Päivittäin toistuvat vuorovaikutustilanteet ovat sanavaraston kehittymisen kannalta erityisen tärkeässä asemassa. Arkipäivän tilanteet, esimerkiksi ruokailut, pukeminen, leikkihetket tai nukkumaanmeno, jolloin lapsi saa aikuisen täyden huomion, ovat hyviä opetustilanteita ja rikastuttavat lapsen sanavarastoa. (Pollari & Koppinen 2011, 134.) Erityisesti leikkiessään lapsi oppii uusia asioita ja kartuttaa sanavarastoaan. Leikkiminen tukee lapsen ajattelun ja kielen kehitystä. Keskimääräinen 2-vuotias osaa noin 200 sanaa ja kartuttaa sanavarastoaan edelleen nopeasti. (Papunet 2007, 12.) Kaksivuotiaana kielellisen kehityksen tärkein etappi on sanojen yhdistäminen lauseiksi, jotka kehittyvät pikku hiljaa useampisanaisiksi. Kolmivuotiaana lauserakenteet ovat jo huomattavasti monipuolisempia ja lauseissa on useampia sanoja. Kielenkehitys on parhaimmillaan kolmivuotiaalla, joka vuorovaikutuksellisessa ympäristössä käyttää lähes kaikkia kielen perusrakenteita.

Kolmivuotiaalla on jo käsitys sanojen taivutus- ja aikamuodoista. Myös sivulauseita ja vertailumuotoja alkaa ilmestymään puheeseen. (Pollari & Koppinen 2011, 134–135.)

Neljä-viisivuotiaan puhe on lähes yhtä monipuolista, kuin aikuisten arkipuhe. Lapsella on vilkas mielikuvitus ja hänen käsityksensä todellisuuden ja sadun rajasta voi olla horjuva. Tarinoiden ja satujen avulla nelivuotiaat rakentavat maailmankuvaansa ja saavat oppimiskokemuksia ympäröivästä maailmasta. Tarinat siirtyvät helposti myös muuhun toimintaan, kuten leikkeihin tai piirtämiseen tai niistä voi saada inspiraatiota omien tuotosten, kuten tarinoiden, runojen tai laulujen tekemiseen. Mielikuvitus voi toimia lapsen voimavarana ja sadut terapiavälineenä. (Pollari & Koppinen 2011, 135–136.)

Kuusivuotias ymmärtää jo sanojen moniulotteisuuden: monet sanat voivat tarkoittaa samaa asiaa ja yksi sana voi tarkoittaa monia eri asioita. Arvoitukset, sanaleikit, palindromit ja hassut tarinat ovat kuusivuotiaan mieleen. Lapsi elää mielellään sadun maailmaa ja on altis television, videoiden, pelien ja sarjakuvien vaikutukselle. Lapsi voi kuitenkin uppoutua liian tosissaan median maailmaan ja tämän vuoksi vanhempien olisi hyvä olla lapsen toiminnassa mukana, esimerkiksi selittämässä pelottavia tai vaikeita asioita. (Pollari & Koppinen 2011, 136.)

Esikouluikään mennessä lapsi pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan ja ymmärtämään muita. Hän nimeää sujuvasti asioita ja hänen sanavarastonsa karttuu huimaa vauhtia. Myös sanojen ääntäminen on oikeaoppista ja foneeminen tietoisuutensa on kehittynyt. Esikouluikäinen osaa yhdistää, poistaa, lisätä ja laskea eri äänteitä ja kirjaimia. Vuorovaikutuksesta tulee vastavuoroista, sillä lapsi kykenee kuuntelemaan, kyselemään, vastaamaan ja toimimaan ohjeiden mukaan. (Pollari & Koppinen 2011, 137.)

5.2 Kaksi- ja monikielisyys

Kaksikielisyys tarkoittaa ihmisen kykyä kommunikoida ja ajatella kahdella kielellä. Vaikka molempien kielten osaaminen ei olisikaan samantasoista, onnistuu käytettävän kielen vaihtaminen automaattisesti. Kaksikielinen ihminen osaa käyttää kasvu- tai

asumisympäristössään omaksumiaan kieliä lähes äidinkielen tasolla. (Hassinen 2005, 9.)

Kaksikielisessä ympäristössä lapsi voi oppia rinnasteisen kaksikielisyyden huomaamatta. Esimerkiksi jos perheen äiti on suomalainen ja isä venäläinen, lapsi oppii samassa ympäristössä kahta eri kieltä. Lapsi oppii pitämään kielten rakenteet erillään vaikka käyttääkin niitä päällekkäin. Kielijärjestelmät kehittyvät vähitellen sekä rakenteellisesti että merkitystä koskevasti itsenäisiksi kokonaisuuksiksi. (Koppinen ym. 1989, 46.)

Mikäli kielten käyttäminen kieliympäristössä on epätasapainossa, voi paremmin opittu kieli vaikuttaa heikompaan kieleen. Tällaisessa tilanteessa lapsi voi korvata sanoja tai päätteitä toisen kielen vastaavuuksilla tai yhdistellä molempia kieliä uusiksi sanoiksi. Lauseiden muodostaminen ja esimerkiksi sanat järjestyvät vahvemman kielen järjestelmän mukaisesti. (Pollari & Koppinen 2011, 138.)

Rinnasteisen lisäksi kaksikielisyyys voi muotoutua myös yhdyskaksikielisyudeksi tai alisteiseksi. Yhdyskaksikielisyyys syntyy tilanteessa, jossa jo omaksutun äidinkielen rinnalle tulee toinen kieli. Tällaisessa tilanteessa uuden kielen sanat kytkeytyvät tarkoitteeseen niin että kuhunkin käsitteeseen liittyy erikseen kummankin kielen nimitys. Esimerkiksi karvainen nelijalkainen haukkuva eläin on sekä koira että dog. Alisteisessa kaksikielisyydessä uusi kieli ymmärretään jo opitun kautta. Esimerkiksi karvaista neljällä jalalla liikkuvaa, haukkuvaa ja koiraksi kutsuttua eläintä kutsutaan toisella kielellä sanalla dog. (Pollari & Koppinen 2011, 138.)

5.3 S2-opetus Suomessa

Suomi toisena kielenä –opetuksella on pitkä historia. Suomen kieltä on opetettu suomalaisissa kouluissa aina vuodesta 1843 lähtien. Silloin suomi otettiin oppiaineeksi ruotsinkielisissä kouluissa. Suomen opettaminen on jatkunut ruotsinkielisissä kouluissa ja jo vuonna 1874 suomi on mainittu toisena kotimaisena kielenä ylioppilastutkinnon ohjesäännön yhteydessä. Tämä oli viittaus siitä, että Suomessa suomen kieltä puhuttiin virallisena tai ainakin lähes enemmistön kielenä. Suomessa elettiin 1900-luvun alussa kielitaisteluiden aikaa, jolloin suomesta tuli enemmistön kieli ruotsin jäädessä sivummalle. Vuonna 1995 suomen kielestä tuli uudella tapaa

virallinen: Suomen liittyessä Euroopan unioniin suomesta tuli virallinen kieli sekä unionissa että kansainvälisissä yhteyksissä käytettäväksi. (Karasma 2012, 10.)

Maahanmuuttajien määrän nouseminen Suomessa on velvoittanut suomalaiset järjestämään heille suomen kielen opetusta ja näin tuonut suomi toisena kielenä – opetuksen opetussuunnitelmiin. Vuonna 2010 S2-opiskelijoita oli eri oppilaitoksissa lähes 25 000 ja S2-opettajia noin 300 (Kumpulainen 2011, 83). S2-opetuksen kohderyhmä on aina päivähoitoikäisistä lapsista aikuisiin maahanmuuttajiin.

S2-opettajan tulee olla kulttuurisesti vastuuntuntoinen, sillä opettajan vaikutus lapsen oppimismahdollisuuksiin on suuri. Opettajan omat asenteet ja arvot siirtyvät lapseen sekä tietoisesti että tiedostamatta, mikä voi vaikuttaa lasten omiin asenteisiin ja käyttäytymiseen. Tämän vuoksi opettajan on tärkeää tiedostaa omat kulttuuriset uskomuksensa ja arvonsa sekä ymmärtää niiden vaikutus lapsiin ja päinvastoin. Arvioimalla itseään opettaja voi tiedostaa sekä positiiviset että negatiiviset asenteensa ja väärinymmärryksensä eri kulttuureja kohtaan. (Gay 2005, 227–232.)

5.4 S2-opetus varhaiskasvatuksessa

Maahanmuuttajataustaiselle lapselle päivähoito on erityinen paikka, jossa oppia uutta kieltä ja kokea päivittäin toistuvia tapahtumia, jotka ovat lapselle tärkeitä oppimistilanteita. Kaikissa päivähoiton arkitilanteissa tulisi muistaa suomen kielen hyödyntäminen ja sen tukeminen. Suomen kielen apuna voidaan käyttää havainnollistamista ja kuvatukea. Jokaisessa tilanteessa tulisi lapselle mahdollistaa kielellinen aktiviteetti, joka voi olla joko nimeämistä, vastaamista tai jokin muu tehtävä. Kasvattajalla tulisi olla jokaiselle aktiviteetille oma perustelunsa, miksi esimerkiksi juuri tämä kirja on valittu luettavaksi. (Kallioniemi 2008, 7.)

Suomen kielen oppimisen lisäksi lasta tuetaan oman äidinkielen oppimiseen. Tämä edistää ajattelun kehittymistä, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyttä kasvua sekä kielenkäyttötaitojen vahvistumista. Keskeinen sija on lapsen omien näkemysten ja mielipiteiden esittämisellä sekä ilmaisukielen ja –rohkeuden lisääntymisellä. Keskeiseksi aineistoksi on määritelty kulttuuriryhmän mukaan sekä kerrottu että kirjoitettu tarinaperinne. Tavoitteena lapsen oman kulttuurin tukemisessa on, että lapsi tiedostaa oman etnisen taustansa kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan taustaansa.

Varhaiskasvatuksen, joka tukee kulttuuritaustaa, tavoitteena on omanarvontuntoinen, kielestään ja kulttuuristaan ylpeä, yhteiskunnan integroitunut kaksikulttuurinen ja –kielinen aikuinen, joka edistää kulttuuriperinnön siirtämistä omalle jälkikasvulleen. (Opetushallitus 2010, 49.)

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus voidaan järjestää esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvilla maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on eroavaisuuksia: kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika voivat vaihdella suurestikin ja näin aiheuttaa eritasoisuutta. Vaikka opetuksessa toteutetaankin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita, tulee lasten taustat ottaa huomioon. Maahanmuuttajataustaisten lasten opetukselle on asetettu yleisten kasvatus- ja oppimistavoitteiden lisäksi erityistavoitteita, joihin pyritään tilanteen suomissa rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen kielen lisäksi myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollistetaan kahteen kulttuuriin kasvaminen. Lapsen kulttuuriin kuuluvien asioiden arvostaminen ja sen näkyminen esiopetuksen arkipäivässä on lapsen identiteetin rakentumisen kannalta merkityksellistä. (Opetushallitus 2010, 49.)

S2-opetuksen tavoitteena on, että lapsi saavuttaa mahdollisimman hyvän suomen kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Toimivan suomen kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteiden saavuttaminen. Lapselle mahdollistetaan uuden kielen oppiminen sekä ohjatusti että luonnollisissa tilanteissa lasten ja aikuisten kanssa. Keskeisten sisältöalueiden tavoitteena on harjaannuttaa lapset kielen käytön eri toimintoihin, kotouttaa suomalaiseen kulttuuriin ja vertailla suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Nämä opit yhdistetään lapsen äidinkielen oppimisprosessin kanssa kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin. (Opetushallitus 2010, 49.)

5.5 Maahanmuuttajan suomen kielen kehitys

Maahanmuuttajan suomen kielen kehitystä voi verrata suomalaisen lapsen kielen kehitykseen. Suomalaisten lasten tavoin osa maahanmuuttajista käyttää suomen kielen opiskelussa niin sanottua tuottamisstrategiaa. Tämä tarkoittaa sitä, että opittuaan muutamia sanoja ja fraaseja he ovat valmiita ja innostuneita käyttämään niitä. Tullessaan ymmärretyksi opituilla sanoillaan innostuvat he edelleen omaksumaan

uusia sanoja ja fraaseja. Toinen osa maahanmuuttajista toteuttaa ymmärtämisstrategiaa, eli he haluavat olla varmoja osaamisestaan ennen kuin osallistuvat keskusteluun. Ymmärtämisstrategiaa käyttäviä oppilaita tulkitaan usein väärin: opettaja saattaa pitää heitä hitaina oppijoina tai jopa täysin osaamattomina. (Pollari & Koppinen 2011, 132.)

Puheen yksinkertaistaminen auttaa lasta jäsentämään puhetta. Aikuisten on kuitenkin muistettava, että lapsen passiivinen sanavarasto on laajempi kuin aktiivinen. Tätä voidaan soveltaa myös maahanmuuttajien kanssa. Maahanmuuttajat ymmärtävät enemmän kieltä, kuin osaavat sitä itse tuottaa. Jos S2-opettaja puhuu liian yksinkertaistettua suomea, voi oppilaiden olla vaikeaa yhdistää opetustilanteen kieli samaksi puhekielen kanssa. Puhutun kielen lisäksi maahanmuuttajalle tulee tarjota mahdollisuus tutustua myös kirjoitettuun kieleen. (Pollari & Koppinen 2011, 134.)

6 IDEAPAKETIN KOKOAMINEN

”Lapsi näkee kaiken uutuutena; hän on aina päihdyksissä.

Mikään ei niin muistuta sitä, mitä on tapana kutsua inspiraatioksi, kuin se ilo jolla lapsi ahmii muotoja ja värejä.”

(Charles Baudelaire 1863.)

Opinnäytetyömme tavoitteena oli koota aktiviteettipaketti eräälle mikkililäiselle päiväkodille. Vaikka paketti on koottu tukemaan maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimista, soveltuu se käytettäväksi myös suomalaisten lasten kanssa. Paketilla ei ole niin sanottua ikärajaa, joten pakettia voi käyttää niin pienempien kuin isompienkin lasten, miksei jopa aikuisten, kanssa suomen kielen tasosta riippuen.

Paketin aktiviteetteja kootessamme pyrimme valitsemaan monipuolisesti erilaisia tehtäviä ja toimintoja, jotka kehittävät lapsia ja joita lasten olisi mieluista toteuttaa. Ryhmän lapset ovat suomen kielen taidoltaan hyvin eritasoisia, mikä tuli huomioida paketin suunnitteluvaiheessa. Tästä syystä mukana on sekä helppoja että haastavia aktiviteetteja. Pyrimme kokoamaan paketin aktiviteetit siten, että ne tukevat lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja erityisesti sen hetkistä suomen kielen tasoa. Helpoilla toiminnoilla voi kerrata jo opittuja asioita ja haastavammat tuovat uusia oppeja.

Aihepiirit löytyivät arkitilanteista ja yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa. Aiheiksi valikoituivat seuraavat teemat: minä ja perheenjäsenet, koti ja ruoka, vaatteet, eläimet, liikenne, aikakäsitteet, viikonpäivät ja kuukaudet, Suomi, värit ja muodot, numerot, aakkoset, adjektiivit, monikot, sijamuodot ja spatiaaliset käsitteet.

6.1 Lähikehityksen vyöhyke

Aktiviteettipakettiin halusimme koota aktiviteetteja, jotka osuvat vaikeustasoltaan lasten lähikehityksenvyöhykkeelle. Lähikehityksen vyöhyke on Lev Vygotskin aikaansaama käsite, jonka hän kehitti kritiikiksi ja vaihtoehdoksi staattiselle älykkyysosamäärien testaamiselle sekä ikään perustuville kehitystasomäärittelyille. Ajan myötä hän laajensi käsitteen koskemaan kasvatuksen ja kehityksen välistä yleistä ristiriitaa. Lähikehityksen vyöhykkeestä tulikin koko Vygotskin teorian yhdistävä käsite. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 166–167.)

Lähikehityksen vyöhykkeellä tarkoitetaan lapsen ”aktuaalisen kehitystason ja potentiaalisen kehitystason välistä etäisyyttä”. Aktuaalinen kehitystaso tarkoittaa lapsen nykyisen osaamisen määrää eli toimintaa, johon lapsi kykenee itsenäisesti. Potentiaalinen kehitystaso taas tarkoittaa osaamista, johon lapsi kykenee ohjaajan avustuksella tai tehden yhteistyötä osaavampien kavereiden kanssa. Potentiaalinen kehitystaso kuvaa myös sitä, mitä lapsi tulee osaamaan itsenäisesti. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 166–167.)

Sisäistäminen on keskeisin prosessi lähikehityksen vyöhykkeellä toimittaessa. Potentiaalisella kehitystasolla toimiessaan lapsi sisäistää ohjatun toiminnan ja tämän myötä oppii toimimaan vastaavissa tilanteissa itsenäisesti. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 166–167.) Lähikehityksenvyöhykkeen perimmäinen tarkoitus on uusien asioiden oppiminen ja itsenäisen toiminnan edistäminen.

6.2 Aktiviteetit

Minä ja perheenjäsenet –aiheessa keskityimme erityisesti kehonosiin ja perheenjäseniin. Kehonosien harjoitteluun askartelimme kehonosa-kortit, joissa lukee kehonosan nimi. Kortteja voi käyttää esimerkiksi siten, että lapsi nostaa kortin ja kertoo missä kyseinen kehonosa sijaitsee joko hänellä itsellään tai tarkoitukseen

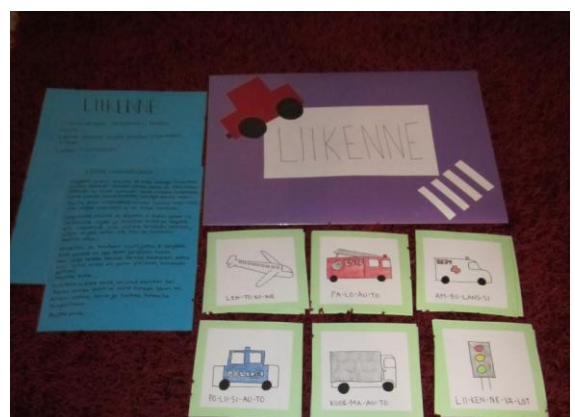
askarrelluilla paperinukeilla. Kehonosa-teemaan kokosimme myös Fröbelin palikoiden tunnetuksi tekemän Jumppalaulun. Jumppalaulussa yhdistyvät monet lapselle ominaiset tavat toimia, kuten leikkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Myös lapsen motoriikka ja hahmottamiskyky harjaantuvat. Leikiksi kehonosa-teemaan valitsimme Peilileikin. Peilileikissä lapset asettuvat pareittain seisomaan toistensa vastapäätä, valitsevat keskenään kumpi saa ensin toimia peilin roolissa ja matkivat vuorotellen toistensa kehonliikkeitä. Tämä leikki harjoittaa lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Perheenjäsenet -aiheeseen valitsimme taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen ja asetimme tehtäväksi oman perheen ja perheenjäsenten maalaamisen tai piirtämisen. Taiteilun lisäksi lapset keskusteleivat perheistään ja sukulaisistaan.

Koti ja ruoka –teemaa käsitellään korttien avulla. Koti-aiheessa kortit ovat arvoituskortteja. Lasten tulee arvata mikä huone vastaa kortissa olevaa arvoitusta. Arvoitusten lisäksi painotimme taiteellista luomista piirustustehtävällä, jossa lapsen tulee piirtää oma huone, koti tai koko talo. Yhdistimme koti-teemaan myös keskustelutehtävän, jossa lapset voivat pohtia kotia, kodin merkitystä tai vaikka omaa lempipaikkaa kotona. Askartelimme kortit myös ruoka-teemaan. Korteista löytyy monipuolisesti erilaisia ruoka-aineita, juomia sekä ruokailussa käytettäviä välineitä. Korttien avulla lapset voivat lajitella näitä eri aihepiirien sanoja omiin ryhmiinsä, esimerkiksi ”hedelmät” ja ”vihannekset”. Ruokien tunnistamisen lisäksi korttien avulla voidaan myös keskustella esimerkiksi lempiruuuista, erilaisista ruokailutottumuksista, terveellisestä ruokavaliosta tai muista ruokaan liittyvistä asioista.

Kolmanneksi osioksi valikoituivat vaatteet. Vaate-teemassa voidaan hyödyntää jo aiemmin mainittuja paperinukkeja. Paperinukeille on askarreltu erilaisia vaatteita, joita lapset voivat pukea tehtävän mukaan. Tähänkin teemaan lisäsimme keskusteluharjoituksen. Lapset voivat keskustella omista lempivaatteistaan sekä vuodenajan- ja säänmukaisesta pukeutumisesta.

Myös eläinteemaan askartelimme omat korttinsa. Eläinkortteja on kutakin kaksi kappaletta, eli niitä voidaan käyttää muistipelinä. Kortteja voi hyödyntää myös keskusteluharjoituksessa, jossa lapset voivat keskustella lempieläimistä tai eläimistä, jotka sopivat lemmikeiksi. Lapset voivat pohtia myös eläimiä, jotka eivät sovellu kotona pidettäviksi. Eläinteemaan valitsimme lasten musiikillisia taitoja tukeviksi lauluiksi Piippolan Vaarin ja Leijonaa mä metsästä –laulut. Piippolan Vaariin lapset voivat itse keksiä uusia säkeistöjä haluamistaan eläimistä. Näin lapset pääsevät itse vaikuttamaan jo mahdollisesti entuudestaan tuttuun lastenlauluun. Leijonaa mä metsästä –lauleleikissä lapset pääsevät eläytymään musiikin tarinaan leikkimällä ja liikkumalla laulun sanojen mukaan.

Liikenne-osiossa lapset pääsevät pelaamaan muistipeliä liikenteeseen liittyvillä korteilla. Myös liikennesääntöjen muisteleminen onnistuu korttien avulla. Korttien lisäksi halusimme tukea lasten musiikkikasvatusta valitsemalla aktiviteettipakettiin liikenneteemaan sopivan laulun, Lasten liikennelaulun. Sanat opettavat ja muistuttavat lapsia liikenteen vaaroista ja kertaavat liikennesääntöjä.

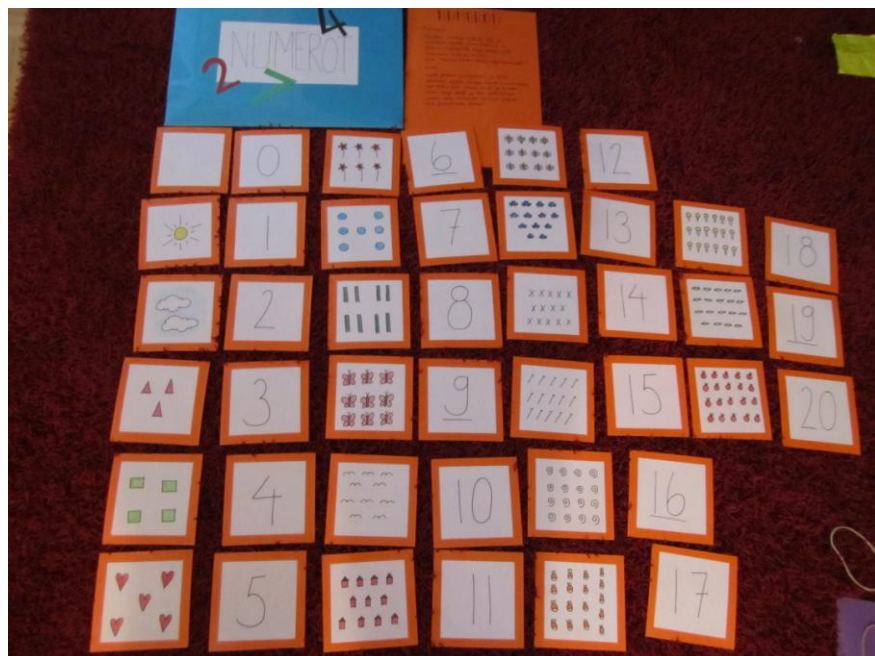
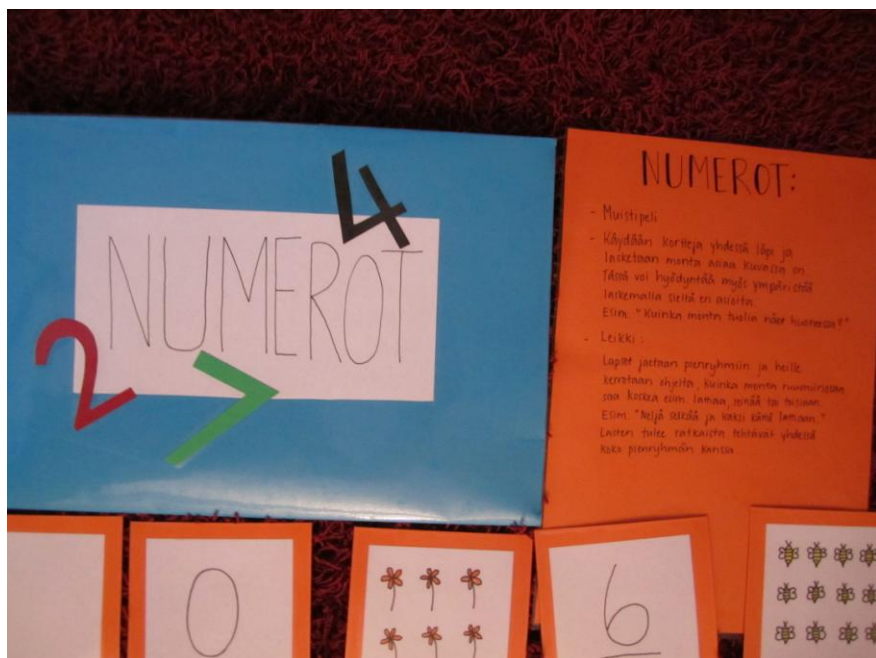
Aikakäsitteet-aiheeseen askartelimme kuva- ja tekstikortteja vuodenaikoihin, kuukausiin ja viikontähtiin liittyen. Piirsimme jokaiselle vuodenaikalle oman kuvansa. Lasten tehtävänä on tutkia kuvia ja etsiä niistä kullekin vuodenaikalle tyypillisiä piirteitä. Mistä vuodenaikan tunnistaa? Millainen sää eri vuodenaikoina on? Mitä voit tehdä eri vuodenaikoina? Kuinka pukeudut kesällä? Entä talvella? Mikä vuodenaika on nyt ja mistä tiedät sen? Lapset voivat opetella viikontähtiä ja kuukausia niihin liittyvien tekstikorttien avulla. He voivat myös pohtia, mikä kuukausi kuuluu mihinkin vuodenaikaan tai missä kuussa kenelläkin on syntymäpäivät. Viikontähtikorttien avulla lapset voivat opetella myös käsitteitä ”eilen”, ”tänään”, ”huomenna” ja muita mennyttä ja tulevaa aikaa määrittäviä käsitteitä. Korttitehtävien lisäksi lapset pääsevät laulamaan Viikontähti-laulua ja tekemään oman viikontähti-, kuukausi- tai vuodenaika-aiheisen lorun.

Suomi-kansioon askartelimme Suomi-aiheisen muistipelin. Korteilla opetetaan lapsille Suomen kansallistunnuksia leikinomaisesti. Korttien kuvina on muun muassa Suomen lippu, kansalliseläimiä ja -kasveja. Suomi-kansion avulla lapset voivat tutustua hausalla tavalla Suomen kulttuuriin.

Keskusteluissa työelämäohjaajamme kanssa nousi esille värien ja muotojen kertaaminen. Niinpä askartelimme myös näistä aiheista omat korttinsa. Korttien avulla lapset voivat kerrata värejä ja muotoja ja keskustella niistä. Väri-teemaan korttien lisäksi valitsimme Väri-leikin. Leikissä yksi lapsista jää Väriksi, joka seisoo selin muihin lapsiin päin. Väriksi jäänyt lapsi valitsee värin ja askelten pituuden sekä määrän, minkä mukaisesti muut lapset saavat lähestyä Värin selkää. Esimerkiksi jos Väri huutaa ”punainen ja kaksi jättiläisen askelta” saa jokainen lapsi, jolla on vaatteissaan jotain punaista astua kaksi suurta harppausta Väriä kohti. Lapsi, joka ensimmäisenä yltää koskettamaan Värin selkää, saa jäädä uudeksi Väriksi. Tämän liikunnallisia ja motorisia taitoja edistävän leikin ja korttien lisäksi valitsimme aktiviteetteihin Värilaulun. Värilaulussa yhdistyvät laulaminen ja leikkiminen. Lasten tulee kuunnella laulun sanoja ja toimia niiden mukaisesti. Esimerkiksi ”Kenellä on päällä jotain punaista? Sen on vuoro hyppiä, kell’ on jotain punaista...”

Numerot-aiheeseen teimme numerokortit, joissa on numerot nollasta kahteenkymmeneen. Numerokorttien avulla lapset voivat opetella lukusanoja ja laskea ympäristöstä löytyviä asioita. Numerokorteille askartelimme myös kuvakortit. Kuvakortteja on yhtä monta kuin numerokortteja ja korteissa on kuvia nollasta kahteenkymmeneen. Näin ollen kortteja voidaan käyttää yhdessä muistipelinä. Numeroaiheiseksi leikiksi valitsimme Numeroleikin, jossa lapset jaetaan pieniin ryhmiin ja heille annetaan ohjeita kuinka monta mitäkin ruumiinosaa tulee koskettaa esimerkiksi lattiaa, seinää tai toisiaan. Esimerkiksi neljä selkää ja kaksi kättä lattiaan tai kolme sormea ja yksi nenä koskettaa toisiaan. Lasten tulee ratkaista tehtävät yhteistyössä ryhmäläistensä kanssa. Leikki harjoittaa lasten sekä yhteistyö- ja laskutaitoja että ongelmanratkaisukykyä.

Aakkosteema valikoitui ideapakettiimme varsin luonnollisesti. Aakkoset, niiden äänteet ja niiden opetteleminen ovat erittäin olennainen osa lapsen kielen kehittymistä. Luonnollisimmaksi vaihtoehdoksi aakkostenopetteluun avuksi valikoituivat kortit. Askartelimme muistipelin, jossa parit muodostuvat yhdistämällä kirjain ja samalla kirjaimella alkava asia, joka kuvakorttiin on piirretty. Aakkosteemassa voidaan hyödyntää ympäristöä etsimällä sieltä määrättyllä kirjaimella alkavia esineitä tai asioita. Musiikkikasvatusta voidaan toteuttaa Aakkoslaulun avulla.

Työelämäohjaajamme nosti yhdeksi tarpeelliseksi aiheeksi adjektiivit ja erityisesti vastakohtat. Adjektiivien ja vastakohtien opettelemiseen kehittelimme muistipelin, jossa pareina toimivat vastakohtat. Muistipelin lisäksi asetimme tehtäväksi keksiä adjektiiveja ympäristöstä. Sen lisäksi, että adjektiivit kuvaavat esineitä ja asioita, voidaan niillä kuvailla myös ihmisiä. Tästä syystä halusimme asettaa tehtäväksi myös keskusteluharjoituksen, jossa lapset voivat pohtia millainen on hyvä kaveri tai mitkä adjektiivit kuvaavat lasta itseään.

Viimeiseksi aiheeksi valitsimme monikot, sijamuodot ja spatiaaliset käsitteet. Myös näihin teemoihin nousi tarve työelämästä. Sija- ja monikkomuotojen opettelua varten toteutimme muistipelit. Sijamuoto-muistipelissä parit muodostuvat yhdistämällä sana ja sanaa vastaava kuva. Monikko-muistipelissä parit muodostuvat yhdistämällä saman sanan yksikkö ja monikko. Spatiaalisia käsitteitä varten askartelimme kolme niin sanottua peliruudukkoa, joissa jokaisessa ruudussa on oma kuvansa. Lasten tehtävä on aikuisen ohjeistuksen mukaan kertoa, mikä kuva on tietyn kuvan oikealla, vasemmalla, ylä- tai alapuolella. Aikuinen voi ohjeistaa lasta myös vaikeampiin suorituksiin, esimerkiksi kysymällä mikä kuva on pallosta kolme oikealle ja kaksi alaspäin.

6.3 Aktiviteettien valinta

Paketin aktiviteetteja kootessamme pyrimme valitsemaan monipuolisesti erilaisia tehtäviä ja toimintoja, jotka kehittävät lapsia ja joita lasten olisi mieluisaa toteuttaa.

Ryhmän lapset ovat suomen kielen taidoltaan hyvin eritasoisia, mikä tuli huomioida paketin suunnitteluvaiheessa. Tästä syystä mukana on sekä helppoja että haastavia aktiviteetteja. Pyrimme kokoamaan paketin aktiviteetit siten, että ne tukevat lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja erityisesti sen hetkistä suomen kielen tasoa. Helpoilla toiminnoilla voi kerrata jo opittuja asioita ja haastavammat tuovat uusia oppeja.

Aihepiirit löytyivät arkitilanteista ja yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa. Aiheiksi valikoituivat minä ja perheenjäsenet, koti ja ruoka, vaatteet, eläimet, liikenne, aikakäsitteet, viikonpäivät ja kuukaudet, Suomi, värit ja muodot, numerot, aakkoset, adjektiivit, monikot, sijamuodot ja spatiaaliset käsitteet. Vaikka paketti on koottu tukemaan maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimista, soveltuu se käytettäväksi myös suomalaisten lasten kanssa. Paketilla ei ole niin sanottua ikärajaa, joten pakettia voi käyttää niin pienempien kuin isompienkin lasten, miksei jopa aikuisten, kanssa suomen kielen tasosta riippuen.

6.3.1 Kortit

Askartelimme jokaiseen aihepiiriin erilaisia kuva- tai tekstikortteja. Korttien avulla lapset oppivat nimeämään erilaisia asioita ja harjoittelevat sanojen ääntämistä. Korteissa on usein sekä kuva että teksti, josta lapset voivat opetella erottelemaan äänteitä ja tavuja sekä laskea kirjaimia. Lasten on helppo opetella sanojen eri äänteitä korttien avulla mikä kehittää heidän fonologista tietoisuuttaan, eli kykyä ymmärtää sanojen koostuminen eri osista, kuten äänteistä ja tavuista (Nurmilaakso 2011, 38). Lapsi tutkii sanassa olevia eri äänteitä äänne diskriminaation avulla. Korteilla on myös muistia ja sen kehitystä edistävä vaikutus, kuten Pollari ja Koppinen (2011, 136) toteavat kirjassaan.

Muistin kehittyminen viiden vuoden iässä on voimakasta. Jo 4-5-vuotias kykenee muistamaan yksityiskohtia pääkohtien lisäksi. Yksi varhaiskasvatuksen suosikeista ovat aina olleet erilaiset muistipelit. Yhtäläisyyksistä ja eroista ollaan kiinnostuneita jo kahden vuoden ikäisenä, minkä vuoksi kuvamuistipeliin jaksetaan keskittyä hetken jo niin pienenä. Lapselle mielenkiintoisimpia kuvia ovat jo ennestään heille tutuista aiheista. Kuvan tulee miellyttää lasta esteettisesti ja olla tarpeeksi selkeä. Lapsen kielen kehityksen mukaisesti muistipeliä voidaan vaikeuttaa esimerkiksi lisäämällä peliin kuvakortteihin liittyvät sanakortit. Sanakortit voivat olla joko tavutettuja sanoja

tai kokonaisia sanoja. Sanojen lisäksi peliin voi sisällyttää myös kirjainkortteja, joista jo kolmevuotiaat voivat olla kiinnostuneita. (Nurmilaakso 2011, 40.)

Osa aktiviteettipaketin korteista on tehty muistipeliksi siten, että pareina on kaksi kuvaa, kuva ja sana tai vastakohtat. Pakettimme sisältää myös aakkoskortit. Aakkoskorttien avulla lapsi oppii, että jokaista äännettä vastaa kirjain ja jokaisella kirjaimella on oma nimensä. Kirjainkorttien avulla lapsi voi vertailla kirjainten muotoja ja äänteiden eroja. Sekä kirjain- että sanakortit voivat tukea lapsen lukemaan oppimista ja kirjoittamisen harjoittelua. Aakkoset ovat yksi vaikuttavimmista asioista lasten lukutaidon kehittymiseksi. Aakkosmuistipeli yhdistää monet kielen ja kielellisen tietoisuuden kehityksen kannalta tärkeät alueet. Aakkosmuistipeli harjoittaa menneen rekonstruointia eli uudelleen rakentamista, kun lapsi pohtii, missä on kulloinkin tarvittava kuva tai kirjain. Peli kehittää myös vuorovaikutustaitoja, kykyä odottaa omaa vuoroaan sekä sietokykyä pettymyksille. Kielellisen osaamisen alueella aakkosmuistipeli kehittää erityisesti fonologista tietoisuutta lapsen etsiessä tiettyä kirjainta vastaavaa äännettä tai toisinpäin. Fonologisen tietoisuuden lisäksi myös morfologinen eli sanatietoisuus kehittyy lapsen hahmottaessa sanaa, joka vastaa kortissa olevaa kuvaa. (Nurmilaakso 2011, 40-41.)

6.3.2 Keskustelu

Valitsimme useaan aihepiiriin tehtäväksi keskustelun. Keskustelun avulla lapset oppivat ja saavat rohkeutta käyttää oppimiaan suomen kielen sanoja ja fraaseja. Keskustellessaan erilaisista asioista, oli se sitten oma perhe tai värit, lapset oppivat suomalaista lauseen muodostamista ja sanat jäävät paremmin mieleen. Keskustelutehtävillä haimme myös vuorovaikutustaitojen kehittämistä vastavuoroisempaan suuntaan. Ryhmässä keskustelemalla lapset oppivat sekä kuuntelemaan että vastaamaan ja odottamaan omaa vuoroaan. Ryhmäkeskusteluilla voidaan kasvattaa myös muita sosiaalisia taitoja, kuten arvostusta toisia kohtaan.

Keskusteleminen vaikuttaa olennaisesti kielen kehitykseen. Lapsen kieli kehittyy vuorovaikutuksessa sekä vanhempien että toisten lasten kanssa. Lapsenkieli pitää sisällään runsaasti luovuutta mutta myös jäljittelyä ja toistoa. Toistot ovat erityisesti esikieliopin, eli esimorfologian, vaiheessa välttämättömiä oppimisen kannalta. (Laalo

2011, 269) Tämän vuoksi lapselle puhuminen on erittäin tärkeää. Lapsen sanavarasto ja äännetietoisuus karttuvat ja kielellinen uskallus vahvistuu.

6.3.3 Musiikki

Musiikillisen varhaislapsuuden kasvuympäristön on todettu olevan suoraan yhteydessä lapsen aivojen sekä kielen kehitykseen. Musiikkikasvatus, joka alkaa parhaimmillaan jo ennen syntymää, on suuressa roolissa lapsen kielen oppimisessa ja kehittämisessä. Sekä puhutulla kielellä että musiikilla on monia yhteisiä piirteitä, minkä vuoksi lapsen kielellinen ja musiikillinen kehitys voidaan yhdistää toisiinsa. Ihmiselle kieli ja musiikki ovat ominaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa sekä ilmaista itseään. Musiikin ja kielen avulla lapsi voi rakentaa omaa maailmankuvaansa ja osallistua ympäröivään kulttuuriin. Päiväkotikäisten lasten varhaiskasvatuksessa musiikin ja kielen yhteyttä voidaan tukea leikinomaisin varhaiskasvatusmenetelmin. (Ruokonen 2011, 62.) Korostimme musiikin merkitystä kielen kehitykselle keräämällä aktiviteettipakettiin eri aihepiireihin sopivia lauluja ja laululeikkejä.

Musiikkikasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsiryhmän yhteislaulu- ja leikkikykyä sekä jokaisen lapsen omaa henkilökohtaista äänellistä ilmaisukykyä. Esikouluikäisillä musiikkikasvatus keskittyy enemmän jo äänen dynamiikkaan, fraasien muotoihin sekä selkeään artikulaatioon. Kielen kehitykselle keskeisessä asemassa on musiikin äänen kesto ja siitä muodostuva rytmi. Sanarytmien kuunteleminen ja tuottaminen edistää myös lukemaan oppimista. Rytmien harjoittaminen edistää lapsen kykyä jäsentää puhetta eri osiin, kuten äänneisiin, tavuihin, sanoihin sekä lauseisiin. Musiikkiliikunnalliset harjoitteet, joissa käytetään koko kehoa liikuttaessa tiettyyn rytmiin, tukevat kielenkehitystä erityisesti sellaisilla lapsilla, joilla on vaikeuksia hahmottaa kieltä tai puhetta. (Ruokonen 2011, 68.)

Musiikki mahdollistaa sekä kielellisen että ei-kielellisen vuorovaikutuksen, mitä voidaan hyödyntää erityisesti maahanmuuttajien kanssa yhteisen kielen puuttuessa. Musiikilla ja musiikkileikillä on myös eheyttävä voimansa. Taiteellinen ilmaisu ja siihen liittyvä kuvitteluleikki mahdollistaa lapselle mahdollisten puutteiden kompensoinnin ja mielihyvän kokemuksen saavuttamisen mahdollisimman pienellä riskillä. Musiikkiliikunnassa lapsi voi eläytyä asioihin, jotka eivät oikeassa elämässä

välttämättä ole mahdollisia. (Ruokonen 2012, 134.) Kallialan ja Ruokosen mukaan (2009, 70) monikulttuurisesti toteutettava taidekasvatus on oiva tapa oppia arvostamaan erilaisuutta. Esimerkiksi erilaisiin kulttuuritraditioihin liittyvissä juhlissa musiikillinen ja kuvataiteellinen ilmaisu ja draama ovat luontevia yhteistyömuotoja.

Maahanmuuttajataustaisten lasten sopeutumista päivähoidon voidaan tukea esimerkiksi tutuilla lauluilla. Monesti maahanmuuttajataustaisten lasten vanhemmilta voi saada ideoita tai vaikka musiikkimateriaalia päiväkodin käyttöön. Päiväkodin oman kulttuurikasvatuksen lisäksi näitä ideoita voidaan käyttää rikastuttamaan lasten kulttuuritietämystä. Monikulttuurista musiikkikasvatusta voidaan täydentää yhteistyöllä paikallisten maahanmuuttajataustaisten taiteilijoiden ja kulttuurikeskusten kanssa. Eri kulttuurien edustajat ovat parhaita asiantuntijoita opettamaan uutta kulttuuria. Lapselle voi olla tärkeää saada mahdollisuus samaistua toisesta kulttuurista olevaan taiteilijaopettajaan. (Kalliala & Ruokonen 2009, 68.)

Aktiviteettipaketimme sisältää monia lauluja ja laululeikkejä. Nämä mahdollistavat vuorovaikutuksen myös heikommin suomea puhuvien lasten kanssa. Lasten on helppo osallistua laululeikkeihin ilman epäonnistumisen pelkoa, mikä rohkaisee heitä aktiivisemmin mukaan toimintaan.

Lapsen lukemaan ja kirjoittamaan oppimista voidaan edistää esimerkiksi varhaiskasvatuksessa annetulla musiikillisella esiopetuksella. Tavujen ja sanapainojen ymmärtäminen voivat auttaa lasta myöhemmin alkuopetuksessa. Esimerkiksi kyky hahmottaa, milloin sana on yhdyssana ja milloin sanat kirjoitetaan erikseen, voi helpottaa musiikkikasvatuksesta saadun kielellisen rytmin avulla.

6.3.4 Leikki

Leikin merkitys lapsen tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle on suuri. Leikki on suorassa vaikutuksessa lapsen emotionaaliselle, sosiaaliselle ja kognitiiviselle kehitykselle. Leikin avulla lapsen monet taidot kuten kielellinen osaaminen, syy-seuraus ajattelu, joustava yhdisteleminen, ongelmanratkaisutaito, motoriset taidot sekä vuorovaikutuskyvyt kehittyvät. Leikkiessään lapsi hahmottaa muun muassa esineiden käsittely- ja toimintatapoja, tunteiden säätelyä sekä sääntöjen mukaista toimintaa. Leikin avulla lapsen luottamus itseensä, toisiin sekä omiin kykyihinsä voi kehittyä ja

lapsi oppii ymmärtämään sosiaalista vuorovaikutusta, arvoja ja moraalia sekä empatiakykyä toisia leikkiöitä kohtaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Kehittymiselle ja oppimiselle olennaista on harjoittelu, kokeileminen sekä itselle mielekkään toiminnan etsiminen. Lapsi on kiinnostunut kaikista toiminnan osa-alueista kuten liikkumisesta, puhumisesta, ajattelemisesta, kyselemisestä sekä kuuntelemisesta, minkä vuoksi lapsi puuhaa yleensä jatkuvasti jotain. Toimiessaan ja leikkiessään lapsella on mahdollisuus harjoitella erilaisia taitoja ilman epäonnistumisen pelkoa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.) Aktiviteettipakettimme sisältää monipuolisesti eri kehityksen osa-alueita tukevia toimintoja. Tämä mahdollistaa lapselle eri toiminnan muotojen kokeilemisen ja uuden oppimisen.

Leikki on keino, jolla lapset voivat toteuttaa itseään ja omia tavoitteitaan sekä harjoitella vuorovaikutustaitoja jo vauvasta alkaen. Vauvaiässä lapsen leikki on melko yksipuolista ja lähinnä omaan kehoon tutustumista. Lapsen kasvaessa alkavat leikitkin muuttua monipuolisemmiksi ja mukaan tulevat vuorovaikutusleikit ja roolileikit. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.) Esikouluikäisellekin leikki on tärkeä oppimisen tapa. Leikki edistää monia lapsen valmiuksia, joita hän tarvitsee jatkossa esimerkiksi siirtyessään kouluun. Bodrovan (2008, 362) mukaan leikissä on kolme erityisen tärkeää osaa: mielikuvitusilanne, roolin ottaminen sekä roolin mukaisen toiminnan seuraaminen. Ne vahvistavat lapsen symbolista ja abstraktia ajattelua. (Kronqvist 2012, 21.)

Leikin avulla lapsi oppii kieltä itselleen luonnollisella tavalla. Lapset imevät toisiltaan tietoa ja oppivat uusia sanoja. Tämän vuoksi vapaa leikki ja ylipäättään leikkitilanteet ovat hyviä oppimistilanteita, sillä leikkiessään lapsilla on keskinäinen vuorovaikutus. (Helenius ja Korhonen 2011, 70.) Tällaista sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta tapahtuvaa oppimista kutsutaan yhteisölliseksi oppimiseksi. Yhteisöllinen oppiminen voidaan jakaa kahteen päälinjaan, jotka ovat sosiokonstruktiivinen ja sosiokulttuurinen lähestymistapa. Sosiokonstruktiivisessa lähestymistavassa oppimista tutkitaan prosessina yhteisöllisyyden näkökulmasta ja vuorovaikutuksen vaikutuksesta yksilön oppimiseen. Sosiokulttuurinen lähestymistapa on Vygotskin (1978) luoma teoria, jonka mukaan kehitys ja oppiminen tapahtuvat ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen avulla. (Koivula 2010, 37.)

Yhteisöllisen oppimisen avulla oppijat pyrkivät rakentamaan uutta tietoa sekä ymmärrystä opittavaan asiaan olemalla vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisöllinen oppiminen edellyttää esimerkiksi sen, että kaikilla oppijoilla on yhteinen päämäärä ja että työskentely on aitoa yhdessäoloa. (Dillenbourg 1999, 9.) Aktiviteettipakettiamme käytettäessä syntyy juuri tällainen yhteisöllisen oppimisen ilmapiiri. Aktiviteetteja toteuttaessaan sekä lapset että aikuinen ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään ja lapset oppivat sen myötä uusia asioita.

Erityisesti leikki-tilanteiden katsotaan olevan pienten lasten kohdalla yksi tärkeä yhteisöllistä oppimista edistävä asia. Leikkiessä lapsille muodostuu yhteisöllisiä rutiineita, he pyrkivät yhteisölliseen toimintaan sekä yhteisen tiedon rakentamiseen. Kaikki nämä asiat ovat yhteisöllisen oppimisen kannalta olennaisia. (Crook 1998, 243)

6.3.5 Taiteellinen ilmaisu

Yksi taiteellisen toiminnan keskeisistä tehtävistä on mahdollistaa lapselle oman sisäisen maailman ilmaisemisen ja kokemusten jakamisen toisten kanssa. Luovan itseilmaisun pedagogiikan teoreetikko Lowenfeldin (1959) mukaan taiteellinen ilmaisu on keskeistä lapsen yksilölliselle kehitykselle. Taiteellisen ilmaisun kautta lapsi voi turvallisesti purkaa sisäisiä impulssejaan ja kehittää omaa suhdettaan maailmaan. Lowenfeldin ajattelun taustalla on psykoanalyttinen viitekehys, jonka mukaan ympäristö tuottaa rajoitteita ja konflikteja suhteessa yksilön impulsseihin. Rajoitteita ja konflikteja voitiin kuitenkin käsitellä turvallisesti itseilmaisun avulla. Maahanmuuttoprosessi voi olla lapselle henkisesti raskas. Taiteellisen ilmaisun avulla hän voi käsitellä esimerkiksi maahanmuuttoon liittyviä kokemuksiaan ja tunteitaan.

Luovaa itseilmaisua voidaan käyttää myös terapeuttisesta näkökulmasta katsoen. Aikuisen vastaanottaessa lapsen taiteen keinoin tapahtuvan itsensä ilmaisun syntyy lapsen määrittävää vuorovaikutusta. Näin pelkän puheen avulla tapahtuvan ilmaisun rinnalle voi nousta esimerkiksi piirtäminen, ääntely ja koko kehon käyttäminen. Aikuinen pääsee osalliseksi lapsen ajatusmaailmaan kuunnellessaan ja katsellessaan avoimesti ja olemalla läsnä arvostelematta lapsen tekemiä tuotoksia. (Pääjoki 2012, 112.) Taiteellinen ilmaisu voi toimia vuorovaikutuksen keinona tilanteissa, joissa

lapsella ei välttämättä ole yhteistä kieltä päivähoidon henkilöstön tai muiden lasten kanssa.

Tutkimuskirjallisuus on useaan otteeseen verrannut taidetta leikkiin. Lasten taiteellisessa toiminnassa leikin kaltaista on eritoten toiminta, jossa tekeminen itsessään on toiminnan ydin, eikä niinkään toiminnan lopputulos. Leikkivä toimijuus on lapselle ominainen tapa tutkia maailmaa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen olisikin syytä pohtia millaisia materiaaleja lapselle voidaan tarjota välineiksi taiteelliseen ja leikkivään toimijuuteen. (Pääjoki 2012, 113.)

6.3.6 Runot ja lorut

Yksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lukuisista menetelmistä ja toimintatavoista, joita käytetään S2-opetuksessa ovat lorut ja runot (Alijoki 2011, 94). Lapsia voidaan innostaa omien runojen ja arvoitusten kertomiseen lukemalla heille loruja. Omien runojen ja arvoitusten myötä lapset alkavat itse muodostamaan alku- ja loppusointuja loruille ja runoille ominaiseen tyyliin. Omien runojen kehittelyn myötä myös lasten pragmaattinen tietoisuus, eli tietoisuus siitä, miten kieltä käytetään, kehittyy. Lorut ovat lapselle pelkän puheen sijaan lorulle tyypillisen rakenteen ja merkityksen sisältävää kirjoitusta. (Nurmilaakso 2011, 39.) Aktiviteettipaketissamme lapset pääsevät itse tuottamaan omia loruja ja tarinoita. Paketista löytyy myös arvoituksia, jotka omalta osaltaan kehittävät lapsen kieltä.

Lorut muodostuvat usein niin sanotusta rikkaasta kielestä, jonka tukena toimivat erilaiset riimit ja rytmit. Riimit ja rytmit toimivat muistin tukena ja voivat auttaa lasta muistamaan lorujen, runojen ja jopa laulujen sanat paremmin. Loruleikit edistävät myös lapsen tavutuksen oppimista. Loruihin voi yhdistää rytmin selkeyttämiseksi esimerkiksi hiljaisia soittimia tai eri kehonosien taputtamista. Lorun tarinan selkeyttämiseksi voidaan apuna käyttää myös kuvia, eleitä ja ilmeitä. (Harju 2006, 30.) Lorujen lukemiseen ja keksimiseen voidaan käyttää apuna aktiviteettipaketin kuvakortteja. Kuvakortteja voidaan hyödyntää myös esimerkiksi uusien säkeistöjen ideoimiseksi.

6.4 Arviointi aktiviteettipaketista

Teimme työelämäkumppanillemme palautekyselyn S2-ryhmään tekemästämme aktiviteettipaketista (liite 2). Kyselylomakkeella kysyimme aktiviteettipaketin toimivista puolista, kuinka paketti tuki maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen kehitystä sekä paketin kehittämistarpeista ja mahdollisista puutteista. Kyselylomakkeessa oli kohta myös lasten omia mielipiteitä varten. Kyselyyn vastasi työelämäohjaajamme, S2-ryhmän lastentarhanopettaja, joka toteutti aktiviteettipakettia päiväkodin maahanmuuttajataustaisessa lapsiryhmässä. Tiukan ja muuttuneen aikataulun vuoksi päiväkodissa ei ehditty ottaa käyttöön kaikkia aktiviteettipakettimme osa-alueita mutta saimme palautetta niiltä osin, mitä työelämäohjaajamme ehti lasten kanssa kokeilemaan.

Työelämäohjaajamme mukaan aktiviteettipakettimme on hyvin monipuolinen ja innostava. Eri osa-alueita on paljon ja jokainen kansio sisältää riittävästi työskentelymateriaalia. Tekemämme kuvat ovat värikkäitä, riittävän yksinkertaisia ja lapsille mieluisia. Työelämäohjaajamme pitää hyvänä asiana myös sitä, että aktiviteettipakettimme sisältämät laulut ja esimerkiksi muistipelien säännöt ovat lapsille entuudestaan tuttuja, joten sääntöjen sekä laulunsanojen opetteluun ei tarvitse käyttää aikaa. Työelämäohjaajamme mielestä maahanmuuttajataustaisten lasten sanavarasto kehittyy aktiviteettipakettimme avulla, sillä lapset oppivat uusia sanoja erilaisten pelien ja leikkien kautta. Työskentely on lasten mielestä hauskaa ja lapset osallistuvat eri aktiviteetteihin mielellään. Työelämäohjaajamme mainitsee hyväksi ja kielen oppimista tukevaksi asiaksi myös sen, että aktiviteettipakettimme sisältää monentasoisia harjoituksia ja pakettia voi hyödyntää myös suomenkielisten lasten kanssa. Vaikka paketti on suunnattu tukemaan erityisesti suomen kielen kehitystä, tukevat sen sisältämät harjoitukset myös muita kehityksen osa-alueita, kuten motoriikkaa, muistia sekä havainnointikykyä.

Jotkut aktiviteettipakettimme osioista ovat työelämäohjaajamme mielestä liian laajoja. Esimerkiksi kehonosia käsittelevä osio on liian yksityiskohtainen myös suomalaisille lapsille, sillä ihmisen anatomia tulee koulussa vasta monen vuoden kuluttua. Työelämäohjaajamme kertoo myös, että kaikki kansiomme eivät vastanneet nimeltään sisältöä. ”Esimerkiksi kehonosat ovat kansiossa ”Minä ja perheenjäsenet” mutta kansiossa ei ole yhtään korttia perheenjäsenistä.” Työelämäohjaajamme mielestä ohjeistukset aktiviteettipakettimme eri osioihin voisivat olla monipuolisemmat ja erityisesti vinkkejä korttien käyttöön voisi olla enemmän. Hän kertoo, että kortit

jäävät helposti ulkopuolelle esimerkiksi lauluja laulaessa. Hän kuitenkin lisää, että jokainen voi käyttää kortteja haluamallaan tavalla.

Työelämäohjaajamme sanoo, että osa lapsista oli innostuneita erityisesti vaatteiden pukemisesta nukeille. Lapsien mielestä kehonosat-osio oli liian vaativa, lapset tylsistyivät ja pyysivät lopettamaan kyseisen osion läpikäymisen. Työelämäohjaajamme kertoo pitävänsä kielikerhoa vain muutamalle lapselle kerrallaan ja niin pienessä ryhmässä lapset eivät kovin mielellään halua osallistua yhteislauluihin. Hän kuitenkin arvelee, että isommassa ryhmässä laulut toimisivat varmasti paremmin.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli toteuttaa eräälle mikkeliäläiselle päiväkodille aktiviteettipaketti maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen kehityksen tueksi. Tarkoituksenamme oli koota monipuolisesti erilaisia aktiviteetteja, jotka kielen kehityksen lisäksi tukisivat myös muita kehityksen osa-alueita. Aktiviteettien taustalla oli ajatus suomen kielen oppimisesta lapsille ominaisella ja mielekkäällä tavalla. Aihe valikoitui sen ajankohtaisuuden ja työelämän tarpeiden mukaan. Myös oma mielenkiintomme maahanmuuttajien ja lasten kanssa työskentelyä kohtaan vaikutti aiheen valintaan. Opinnäytetyöprosessi on aiheuttanut useasti ahdistusta ja epätoivoa mutta myös riemunkiljahduksia sekä onnistumisen iloa, minkä vuoksi opinnäytetyön tekeminen on ollut kokonaisuudessaan kasvattava kokemus. Mielekäs aihe auttoi jatkamaan ja perehtymään aiheeseen entistä syvemmin.

Menetelmänä opinnäytetyössämme käytimme havainnointia, joka osoittautui toimivimmaksi tavoitteisiimme nähden. Havainnoinnin lisäksi tutustuminen aiemmin käytössä olleisiin S2-materiaaleihin antoi hyvän pohjan aktiviteettien suunnittelulle. Teoriatiedon keräämisestä muodostui rutiininomainen osa opinnäytetyöprosessia ja kirjallisuuden etsiminen luonnistui aiempaa helpommin.

Sekä omasta mielestämme että työelämäohjaajan mielestä saimme koottua innostavan ja toimivan kokonaisuuden. Jälkeenpäin ajatellen olisimme toki voineet saada aktiviteettipaketista vielä monipuolisemman ja selkeämmän. Jälkiviisaana aikataulun

aikaistaminen olisi voinut parantaa opinnäytetyömme laatua. Onnistuimme kuitenkin luomaan paketin, joka innosti lapsia ja tuki monipuolisesti kehityksen eri osa-alueita ja erityisesti suomen kielen kehittymistä. Mielestämme täytimme siis työlle asettamamme tavoitteet. Vaikka aktiviteettipaketti on suunniteltu tiettyä maahanmuuttajataustaista lapsiryhmää ajatellen, voi aktiviteetteja toteuttaa myös muiden lasten tai miksei jopa aikuisten kanssa. Kuten saamassamme palautteessakin tuotiin ilmi, aktiviteettipakettia voidaan hyödyntää myös suomalaisille lapsille.

Suurimmaksi ongelmaksi opinnäytetyöprosessin aikana osoittautui työelämässä tapahtuneet muutokset. Opinnäytetyömme aikana lapset siirtyivät päivähoitoryhmästä esiopetusryhmään ja muun muassa tästä syystä työelämäohjaajamme vaihtui pariinkin kertaan. Työelämäohjaajan vaihtuminen teki työelämäkytköksestämme rikkonaisen ja hankaloitti omalta osaltaan yhteistyötä. Työelämäohjaajien vaihtuessa tuntui siltä, että jouduimme aloittamaan koko prosessin aina alusta.

Alkuvaiheen haasteeksi nousi maahanmuuttajataustaisten lasten vanhemmille osoitettu lupakysely. Sen tuli olla kyllin selkeä, että asia selviäisi huonomminkin suomea ymmärtävälle vanhemmalle. Kyselyä tehdessä tuli miettiä tarkkaan käytettäviä sanoja ja niiden muotoja. Kyselyn tuli olla mahdollisimman helppolukuinen, eikä se voinut sisältää ylimääräisiä tai monimutkaisia sanoja. Vaikeudet lupakyselyn osalta ratkaistiin yhteistyössä työelämäohjaajan sekä ohjaavan opettajan kanssa ja saimme toimitettua vanhemmille selkeän lupakyselyn.

Opinnäytetyömme edistymistä ja erityisesti aktiviteettipaketista saamaamme palautteen luotettavuutta rajoittivat meistä johtumattomat aikatauluseikat. Tarkoituksena oli, että aktiviteettipaketti otettaisiin käyttöön heti syksyn 2013 alussa, jotta aikaa sen testaamiselle olisi tarpeeksi. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan paketti otettiin käyttöön vasta pari kuukautta suunniteltua myöhemmin. Näin ollen työelämäohjaajamme ei ehtinyt testaamaan pakettia toivotunlaisesti, mikä vaikuttaa osaltaan saamaamme palautteeseen ja sen luotettavuuteen.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessimme suunnitelmavaiheesta alkaen kesti lähes 1,5 vuotta. Tämä saattoi osittain johtua työelämäohjaajan vaihtumisesta useaan otteeseen ja orientoituminen opinnäytteeseen uuden ohjaajan kanssa vaati aina oman aikansa. Mikäli aikataulumme olisi ollut tiiviimpi ja aktiviteettipaketti olisi

valmistunut esimerkiksi vuotta aiemmin, olisimme välttäneet työelämäohjaajan vaihtumisen. Aikataulutuksen olisi muutenkin voinut suunnitella paremmin välttääksemme kiireen. Liian tiukan aikataulun vuoksi aktiviteettipaketti jäi joiltain osilta hieman vajaaksi. Jos aikaa olisi ollut enemmän, olisimme saaneet lopputuloksesta vielä paremman.

LÄHTEET

- Alijoki, Alisa. Lapsen tuen tarve kiellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Nurmilaakso, Marja & Välimäki, Anna-Leena (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.
- Alijoki, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Baudelaire, Charles 1863. Modernin elämän maalari. Teoksessa Lintinen, Jaakko (toim.) 1989. Modernin ulottuvuuksia. Fragmentteja modernista ja postmodernista. Helsinki: Taide.
- Crook, Charles 1998. Children as computer users: the case of collaborative learning. *Computers & Education*, 30 (3/4).
- Dillenbourg, Pierre 1999. Introduction: What do you mean by collaborative learning? Teoksessa Dillenbourg, Pierre (toim.) *Collaborative learning. Cognitive and computational approaches*. Oxford: Pergamon.
- Eerola-Pennanen, Paula. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Gay, Geneva. Educational equality for students of color. Teoksessa James A. Banks & Cherry A. McGee Banks (toim.) *Multicultural education. Issues and perspectives*. Hoboken, New Jersey: Wiley.
- Harju, Heidi (toim.) 2006. Kielitaito puhkeaa kukkaan. Kieltä rikastuttavia leikkejä 3-6-vuotiaille lapsille. Helsinki: Folkhälsan.
- Hassinen, Sirje 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.
- Hännikäinen, Maritta & Rasku-Puttonen, Helena. Piaget'n ja Vygostkin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Karila, Kirsti, Kinno, Jarmo & Virtanen, Jorma (toim.) 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jaakkola, Sanna 2009. Maahanmuuttajalapsen sadutus kielenkehityksen tukena. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Jaako, Hanna 2008. Päämääränä kaksikielinen kulttuuristaan ylpeä koululainen. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kalliala, Marjatta, Ruokonen, Inkeri. Kulttuurisen linssin läpi. Teoksessa Ruokonen, Inkeri, Rusanen, Sinikka, Välimäki, Anna-Leena (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Kallioniemi, Mia 2008. ”Niks ja naks, ässä kaks” Suomi toisena kielenä – opas varhaiskasvatukseen. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Karasma, Katri 2012. Suomi toisena kielenä. Opetustieteen perusteet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Kiili, Johanna 1998. Lapset ja nuoret hyvinvointinsa asiantuntijoina. Raportti hyvinvointi-indikaattoreiden kehittämisestä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen yhteiskuntapolitiikan työpapereita 105.

Koivula, Merja 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 390. Jyväskylä: University Library of Jyväskylä.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koppinen, Marja-Leena, Lyytinen, Paula & Rasku-Puttonen, Helena 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kronqvist, Eeva-Liisa. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Kumpulainen, Timo (toim.) 2011. Opettajat Suomessa 2010. WWW-dokumentti. http://www.oph.fi/download/131532_Opettajat_Suomessa_2010.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 27.9.2013.

Laalo, Klaus 2011. Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Toimituksia 1309.

Lapsiasiavaltuutettu. WWW-dokumentti. http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet/sopimusteksti. Ei päivitystietoja. Luettu 19.9.2013.

Lastentarhanopettajaliitto. WWW-sivu. http://www.lastentarha.fi/portal/page?_pageid=535,475665&_dad=portal&_schema=PORTAL. Ei päivitystietoja. Luettu 24.9.2013.

Lastentarhanopettajaliitto 2005. Lastentarhanopettaja – varhaiskasvatuksen asiantuntija ja ammattilainen. WWW-dokumentti. <http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAI/SUT/ESITTEET/OSAAJAESITESUOMI.PDF>. Ei päivitystietoja. Luettu 24.9.2013.

Leiwo, Matti 1986. Lapsen kielen kehitys. Helsinki: Gaudeamus.

Lowenfeld, Viktor, 1959. Creative and mental growth. New York: Macmillan.

Lundell, Janette & Kourio, Nora 2009. S2-kielenopetus maahanmuuttajalapsille kielikylvyn keinoin. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Maahanmuuttovirasto. Sanasto. WWW-sivu.
http://www.migri.fi/medialle/sanasto#S_fi. Ei päivitystietoja. Luettu 17.9.2013.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013. Leikin merkitys lapselle. WWW-dokumentti.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/leikin_merkitys_lapselle/. Ei päivitystietoja. Luettu 24.10.2013.

Mäkinen, Olli 2005. Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nurmilaakso, Marja 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa Nurmilaakso, Marja, Välimäki Anna-Leena (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy - Yliopistopaino.

Opetushallitus 2010. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. WWW-dokumentti.
http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf. Ei päivitystietoja. Luettu 27.9.2013.

Paavola, Heini & Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Papunet 2007. Vuorotellen. Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin. WWW-dokumentti.
<http://papunet.net/tietoa/fileadmin/muut/Esitteet/Vuorotellen.pdf>. Ei päivitystietoja. Luettu 24.10.2013.

Partio, Eeva-Leena 2010. Lapsen kielen kehitys kaksikielisessä perheessä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Pollari, Jorma & Koppinen, Marja-Leena 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Purontaka, Anna 2009. Maahanmuuttajataustaisten lasten identiteetin tukeminen esiopetuksessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Pääjoki, Tarja. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ruokonen, Inkeri. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, Eeva, Turja, Leena (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Ruokonen, Inkeri. Musiikin monet kielet. Teoksessa Nurmilaakso, Marja, Välimäki, Anna-Leena (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Selvityksiä 2007:62. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Päivähoito. WWW-dokumentti. http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/paivahoito . Päivitetty 22.2.2013. Luettu 22.9.2013.

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Stakes. WWW-dokumentti. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>. Ei päivitystietoja. Luettu 27.9.2013.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kasvun kumppanit. WWW-dokumentti. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/osallisuus. Ei päivitystietoja. Luettu 24.10.2013.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Varhaiskasvatus. WWW-dokumentti. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut. Ei päivitystietoja. Luettu 19.9.2013.

Tilastokeskus 2013. Väestö. WWW-dokumentti. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html. Päivitetty 11.6.2013. Luettu 22.10.2013.

Turja, Leena. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Törrönen, Maritta (toim.) 2001. Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Pelastakaa lapset. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino.

Vienola, Vuokko. Varhaisvuosien Eettinen kasvatus. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Özcan, Freija 2011. Kauhea koulu. Sana 18. Verkkolehti. <http://www.sana.fi/?document=31326614&hitspic=7&hitspage=1>. Päivitetty 5.5.2011. Luettu 24.9.2013.

Talvinen tervehdys!

Olemme Kiia Kuittinen ja Mira Niemeläinen, sosionomiopiskelijat Mikkelin Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä yhteistyössä ***** päiväkodin kanssa. Päiväkodissa toimii kielikerho, joka on osa suomi toisena kielenä –opetusta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kehittää kielikerhon toimintaa ja edistää maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen kehitystä. Lopputyötämme varten tarvitsemme vanhemmilta kirjallisen luvan siihen, että saamme toimia lapsenne kanssa sekä lastanne saa havainnoida ja haastatella. Haastattelut nauhoitetaan, mutta vain oman kirjoitustyömme tueksi. Lapsia ei voi tunnistaa opinnäytetyöstä.

Terveisin

Kiia Kuittinen ja Mira Niemeläinen

Lisätietoja voi kysyä numeroista *** ***/ Kiia tai *** ***/ Mira

-
- ☐ Lapsemme kanssa saa toteuttaa toimintatuokioita opinnäytetyötä varten
 - ☐ Lastamme saa havainnoida opinnäytetyötä varten
 - ☐ Lastamme saa haastatella opinnäytetyötä varten
 - ☐ Lapsemme haastattelun/haastattelut saa nauhoittaa opinnäytetyötä varten

Lapsen nimi: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

**PALAUTEKYSELY S2-OPETUKSEEN TEHDYSTÄ
AKTIVITEETTIPAKETISTA**

1. Aktiviteettipaketin toimivat puolet:
 - a. Mitä hyviä puolia paketissa on?
 - b. Kuinka aktiviteettipaketti tukee maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimista?
 - c. Muita huomioita
2. Aktiviteettipaketin kehitettävät puolet:
 - a. Mitä kehitettävää paketissa on?
 - b. Millaisia puutteita paketissa on?
 - c. Muita huomioita
3. Lasten kommentit aktiviteettipaketista:
 - a. Millainen vastaanotto paketilla on lasten keskuudessa?
 - b. Mistä lapset pitivät?
 - c. Mistä lapset eivät pitäneet?
4. Vapaa kommentointi aktiviteettipaketista

Kiitos palautteesta!